

การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและวัฒนธรรม ของบ้านทิวสน¹ ระหว่างปี 1950-1990

ระวีวรรณ ชุ่มพฤษย์²

บทนำ

บทความนี้ได้ข้อมูลจากการวิจัยเรื่อง “การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจสังคมและการเมืองของหมู่บ้านทิวสน ระหว่างปี 1950-1990” ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของกรณีศึกษาภาคใต้ ภายใต้โครงการวิจัยศึกษาสภาพเศรษฐกิจสังคมของประเทศไทยปี ค.ศ. 2010 ของมูลนิธิสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย ผู้เขียนขอขอบคุณมูลนิธิฯ ที่ได้ให้ทุนสนับสนุนระหว่างการเก็บข้อมูลตั้งแต่เดือนพฤศจิกายน 1991 ถึงเดือนพฤษภาคม 1992 รวมทั้งขอขอบคุณ รองศาสตราจารย์ ดร.ฉวีวรรณ ประจวบเหมาะ ในฐานะหัวหน้าทีมภาคใต้ที่เป็นผู้ให้ความรู้ คำแนะนำและข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์อย่างยิ่งทั้งในช่วงเก็บข้อมูลระหว่างเก็บข้อมูลและการเขียนรายงานการวิจัย

เนื้อหาในบทความจะแบ่งเป็น 4 ส่วน ดังนี้

1. สภาพและลักษณะทั่วไปของบ้านทิวสน
2. พัฒนาการของการประมงและเศรษฐกิจของบ้านทิวสน
3. โครงสร้างและการจัดระเบียบสังคมภายในชุมชน
4. การเปลี่ยนแปลงเรื่องความเชื่อและก่านิยม

1. สภาพและลักษณะทั่วไปของบ้านทิวสน ที่ตั้งและประชากร

ทิวสนเป็นทั้งชื่อตำบลและหมู่บ้าน อยู่ทางทิศเหนือห่างจากเขตเมืองประมาณ 5 กิโลเมตร มีพื้นที่รวมทั้งตำบลประมาณ 14,978 ไร่ ตำบลทิวสนประกอบด้วย 5 หมู่บ้าน และหมู่บ้านที่เป็นตัวอย่างในการศึกษานี้คือ หมู่ 1 บ้านทิวสน

ปี 1988 สำนักงานจังหวัดปัตตานีได้เก็บสถิติจำนวนประชากรของตำบลทิวสนทั้งหมด 7,963 คน เป็นชาย 4,009 คน หญิง 3,954 คน และบ้านทิวสนเป็นหมู่บ้านที่มีประชากรหนาแน่นที่สุด

บ้านทิวสนอยู่ติดชายฝั่งทะเลทางทิศเหนือ ทิศตะวันตกจดบ้านหมอ ทางใต้ของหมู่บ้านเป็นทุ่งนาติดกับบ้านแม่และบ้านชายัง บ้านทิวสนมีบริเวณตั้งแต่น้ำถึง 2 เข้าไปทางตะวันตกจนจรดเขตของหมู่ 2

บ้านทิวสนมีทางเข้าหลายทาง โดยผ่านถนนสายหลักของหมู่บ้านทั้งทางทิศใต้ ตะวันออก และตะวันออกเฉียงใต้ของหมู่บ้าน

บ้านทิวสนเป็นหมู่บ้านประมง ประชาชนในหมู่บ้านเกือบทั้งหมดเป็น “นาย” และบ้านทิวสนเป็นชุมชนมาเลย์ทั้งในแง่ของภาษา ศาสนา วัฒนธรรม และเชื้อชาติ

ประวัติความเป็นมาของหมู่บ้าน

ตามตำนานที่เล่าขานกันมา มีชาวจีนกลุ่มหนึ่งซึ่งมีผู้นำเป็นที่น้องชายหญิงที่รักใคร่กันมากนั่งเรือจากเมืองจีนมาขึ้นบกที่ปัตตานี ในระหว่างที่อยู่ปัตตานีนั้น น้องชายได้เปลี่ยนมานับถือศาสนาอิสลาม ฝ่ายที่

¹ บ้านทิวสนเป็นชื่อสมมุติ อยู่ในจังหวัดปัตตานี

² ภาควิชาสังคมศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี

³ ในระยะหลัง มีการแต่งงานข้ามกลุ่มชาติพันธุ์ โดยมากหนุ่มจีนหมู่บ้านมาแต่งงานกับสาวไทย

สาวก็เพียรพยายามให้น้องเปลี่ยนความตั้งใจและกลับไปอยู่เมืองจีนด้วยกัน แต่ไม่เป็นผลสำเร็จนางจึงฆ่าตัวตายหลังจากจัดงานศพของนางเรียบร้อยแล้วพรรคพวกที่เหลือจึงได้ลงเรือกลับเมืองจีน ระหว่างเดินทางเกิดเรือแตกบริเวณหน้าหมู่บ้านทิวสน คนจีนในเมืองปัตตานีจึงได้ช่วยกันปลูกต้นสนเพื่อเป็นการระลึกถึงการตายของคนจีนกลุ่มนี้

ต่อมาในสมัยราชาอับดุลกาเดร์ (ซึ่งอาจเป็นช่วงก่อนปี 1860) มีชายคนหนึ่งพร้อมลูกชายได้อพยพมาจากปัตตานี หักร้างนางพองอยู่ที่บ้านทิวสน ต่อมาจึงเริ่มมีผู้คนอพยพเข้ามาอยู่เรื่อย ๆ การตั้งถิ่นฐานในช่วงเริ่มต้นนั้นยังไม่ได้อยู่ที่บริเวณชายหาด แต่อยู่ในบริเวณที่เป็นกัมปงชูราในปัจจุบัน ราชาก็ได้แต่งตั้งให้ชายที่มาอยู่ก่อนเป็นนายบ้าน (หัวหน้าหมู่บ้าน)

เมื่อล่วงถึงปี 1900 มีบ้านเรือนอยู่บริเวณหาด 4-5 หลัง และกัมปงชูราอีก 20 หลัง จำนวนบ้านเรือนและประชากรบริเวณหาดขยายมากขึ้นเรื่อย ๆ โดยชาวบ้านให้เหตุผลว่า ความเป็นอยู่ที่บ้านทิวสนดีกว่าบริเวณด้านในแผ่นดิน ครอบครัวที่อพยพมาอยู่บ้านทิวสนมีลูกหลานสืบต่อกันมาและยังคงตั้งถิ่นฐานอยู่ที่เดิม

ในปี 1935 บรรดาครอบครัวที่อพยพมาในเวลาใกล้เคียงกัน เกิดการวิวาทกับนายบ้านด้วยเรื่องที่ดิน ฝ่ายแรกแพ้ความจึงอพยพบ้านเรือนไปอยู่ทางทิศใต้ของหมู่บ้าน (Fraser, 1960 : 29-30)

ลักษณะทั่วไปของบ้านทิวสน

ลักษณะการตั้งถิ่นฐานของหมู่บ้านประมงอย่างบ้านทิวสนนั้น บ้านเรือนจะตั้งขนานกับถนนทางเข้าหมู่บ้านด้านตะวันออกเฉียงใต้ และกระจุกตัวอยู่หนาแน่นเป็นบางแห่ง โดยเฉพาะบริเวณแนวชายหาดตลอดชายฝั่งทะเลหน้าหมู่บ้าน มีบ้านเรือนกระจุกตัวอยู่หนาแน่นที่สุด ชื่อของกลุ่มบ้านเรียกตามลักษณะที่ตั้งทางกายภาพและลักษณะทางสังคมของกลุ่มบ้านนั้น ๆ บ้านทิวสนแบ่ง

กลุ่มหมู่บ้านออกเป็นหลายกลุ่ม ดังนี้

1. กัมปงปาตา บริเวณปาตาคือกลุ่มหมู่บ้านที่ตั้งเรียงรายขนานกับชายหาดของหมู่บ้าน กัมปงปาตาเป็นหมู่บ้านหลักของบ้านทิวสน เป็นศูนย์รวมกิจกรรมทางเศรษฐกิจ-สังคมของหมู่บ้าน เนื่องจากมีบ้านเรือนและผู้คนอยู่อาศัยกันอย่างหนาแน่นที่สุด นับจากบ้านอดีตกำนันตำบลทิวสนไปทางตะวันตกจนสุดเขตของหมู่บ้านที่ไปจดบ้านหมอ บ้านเรือนที่อยู่ในกลุ่มปาตา มีประมาณ 234 หลังคาเรือน

2. กัมปงชูรา อยู่บริเวณใกล้ ๆ มัสยิดประจำหมู่บ้านทางทิศตะวันออกของปาตา มีบ้านเรือนประมาณ 20 หลังคาเรือน

3. กัมปงตูแป ตั้งอยู่ถัดจากชูราไปทางตะวันออก เป็นกลุ่มที่มีบ้านเรือนหนาแน่นรองลงมาจากปาตา มีบ้านเรือน 44 หลังคาเรือน ไม่นับบ้านแถวให้เช่า

4. กัมปงปอเนาะ ตั้งอยู่บริเวณโรงเรียนศาสนาของบาบอรุ่นอาวูโสของหมู่บ้าน อยู่ใกล้ ๆ กลุ่มตูแป มีบ้านเรือนอยู่ประมาณ 9 หลังคาเรือน

5. กัมปงบูรู เป็นกลุ่มหมู่บ้านที่อยู่ทางทิศใต้ของปาตา ลักษณะการตั้งบ้านเรือนของกัมปงบูรู แยกออกจากกลุ่มบ้านอื่น ๆ ทั้งหมดอย่างเห็นได้ชัด โดยมีแปลงนาและแนวมะพร้าวโอบไว้โดยรอบ มีบ้านเรือนกระจุกตัวรวมกัน 21 หลังคาเรือน สภาพบ้านเรือนโดยมากเป็นบ้านไม้ใต้ถุนสูง แต่ไม่ค่อยได้ใช้ประโยชน์มากนัก พื้นดินส่วนใหญ่ในหมู่บ้านเป็นที่ลุ่มมีน้ำขัง บางบ้านนำทรายจากชายหาดมาถมให้สูงขึ้น หรือบางบ้านมีแคร่ไม้ไผ่อยู่ใต้ถุนเรือนไว้นั่งเล่นหรือทำงานได้ด้วย

พื้นเรือนโดยมากเป็นไม้กระดานแผ่นเรียบ ตีพื้นเป็นร่องไม่ชิดติดกัน ฝาเรือนเป็นสังกะสีทั้งเคลือบสีและธรรมดา ไม้กระดาน ก่ออิฐ ฉาบปูน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับฐานะทางเศรษฐกิจของเจ้าบ้าน หลังคาส่วนใหญ่มุงกระเบื้องแผ่นเล็กซึ่งเป็นกระเบื้องดินเผาของท้องถิ่น ยกเว้นบ้านรุ่นใหม่หลังคามุงด้วยกระเบื้องลอนคู่ทั้งแผ่นเล็กและ

ใหญ่. แต่บ้านที่มีฐานะไม่ดียังคงมุงด้วยหลังคาจาก

บ้านที่ประกอบการค้าจะเป็นทั้งที่พักอาศัยและร้านค้าไปในตัว โดยบ้านประเภทนี้มักสร้างคล้าย ๆ เรือนแถว หรือเป็นบ้านที่มีพื้นเรือนติดดิน หรือไม่เช่นนั้นก็จะต่อเติมออกมา หรือมีร้านไม้ตั้งอยู่หน้าบ้านเพื่อวางสินค้าต่าง ๆ และด้านหลังหรือด้านบนของเรือนจะเป็นที่พักอาศัย

บ้านเรือนโดยมากไม่มีการกันรั้ว ถ้าจะมีก็มักเป็นรั้วไม้โปร่ง ๆ ที่มองเข้าไปเห็นบริเวณในรั้วบ้านได้ หรือไม่ก็ปลูกต้นไม้พุ่มแนวรั้วโดยรอบ บ้านที่มีการกันรั้วมีน้อยจนนับได้ การกันรั้วจะมีลักษณะที่แตกต่างไปจากบ้านที่เห็นในเมืองที่ปิดกั้นคนจากภายนอกอย่างสิ้นเชิง

สภาพชีวิตความเป็นอยู่โดยทั่ว ๆ ไปของชาวทิวสนมีความเรียบง่าย คนในหมู่บ้านมีไฟฟ้าใช้มาตั้งแต่ปี 1981 โดยก่อนหน้านี้ชาวบ้านปั่นไฟใช้เอง และเริ่มมีน้ำประปาใช้ตั้งแต่ปี 1987 อย่างไรก็ตามบางส่วนของหมู่บ้านก็ยังคงใช้น้ำบ่อบาดาลซึ่งใช้กันมาหลายรุ่นคนแต่ไม่ว่าน้ำจากบ่อบาดาลหรือประปาของหมู่บ้านสภาพน้ำมีสนิมค่อนข้างสูง

ปากทางเข้าหมู่บ้านทางด้านตะวันออกเป็นที่ตั้งของโรงเรียนบ้านทิวสนซึ่งเปิดสอนมาตั้งแต่ปี 1937 และปัจจุบันเปิดสอนถึงชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 เมื่อเด็ก ๆ ในหมู่บ้านมีอายุถึงเกณฑ์ก็จะเข้าเรียนในโรงเรียนบ้านทิวสนกันเกือบทั้งสิ้น มีเด็กจำนวนน้อยไปเรียนโรงเรียนอื่นนอกหมู่บ้านถัดจากโรงเรียนไปทางตะวันตกเป็นที่ตั้งของสถานีอนามัยประจำตำบลทิวสนซึ่งเปิดบริการตั้งแต่ปี 1976

ในหมู่บ้านยังมีโรงเรียนสอนศาสนาให้กับเด็กและเยาวชนจำนวน 2 แห่ง คือ โรงเรียนตาดิคาทิวสน อยู่บริเวณหน้าหาดใกล้แหล่งน้ำประปาของหมู่บ้าน และในบริเวณบ้านของบาบออาวูโส อย่างไรก็ตามเด็กบางคนก็นิยมไปเรียนที่บ้านของโต๊ะอิหม่ามบ้าง บ้านของโต๊ะบิหลัน

บ้าง นอกจากนี้บ้านทิวสนยังมีมัสยิดประจำหมู่บ้าน 1 แห่ง มีบาลาเซาะห์ซึ่งเป็นสถานที่ประกอบศาสนกิจเช่นเดียวกับมัสยิดแต่มีขนาดเล็กกว่าอยู่ท้ายสุดของป่าคาไปทางตะวันตก 1 แห่ง และที่บ้านบูรูอีก 1 แห่ง

2. พัฒนาการของการประมงและเศรษฐกิจของบ้านทิวสน

1. บ้านทิวสนก่อนปี 1950

ช่วงก่อนสงครามโลกครั้งที่ 2 ระบบเศรษฐกิจของบ้านทิวสนนั้น เงินเป็นสิ่งที่หายาก และเมื่อเข้าสู่สมัยสงคราม การทำมาหากินก็ยิ่งฝืดเคืองยิ่งขึ้น ชาวบ้านทิวสนได้รับผลกระทบโดยตรงจากสงคราม เนื่องด้วยทหารญี่ปุ่นใช้หมู่บ้านนี้เป็นทางผ่านและตั้งค่ายในบริเวณหมู่บ้านด้วย ไร่นาของชาวบ้านเสียหายและถูกทำลาย ผู้คนที่มิประสบการณ์ชีวิตอยู่ในช่วงสงครามล้วนแต่จำเหตุการณ์ในสมัยที่ทหารญี่ปุ่นเข้ามาในหมู่บ้านได้ดี และสามารถเล่าเหตุการณ์ต่างๆ ให้ผู้อื่นฟังราวกับว่าเหตุการณ์นั้นเพิ่งเกิดขึ้นเมื่อไม่นานมานี้เอง

ในช่วงก่อนปี 1950 ชาวบ้านทิวสนดำรงชีพด้วยการทำนาหรือการประมงชายฝั่ง อย่างไรก็ตามหนึ่งหรือทำทั้งสองอย่างควบคู่กันไป ทำให้ชาวบ้านมีข้าวกินตลอดปี บางปีก็มีเหลือไว้ขาย จากคำบอกเล่าของผู้สูงอายุนในหมู่บ้านซึ่งเคยมีบทบาทสำคัญในทางเศรษฐกิจและสังคมในสมัยหนุ่มทำให้ทราบว่า สมัยก่อนมีคนมาเลเซียมาซื้อข้าวชื่อเกลือลงในหมู่บ้านและบรรทุกกลับไปด้วย (จังหวัดปัตตานีเป็นแหล่งผลิตเกลือที่สำคัญมาตั้งแต่อดีตจนกระทั่งปัจจุบัน)

แรงงานที่ใช้ในการทำนาเป็นแรงงานในครอบครัวและกลุ่มเครือญาติ และจากคำบอกเล่าของผู้สูงอายุนข้างต้นกล่าวว่ามีการจ้างคน “นายู”¹ มาถอนกล้าและเกี่ยวข้าว

¹ นายู -คนมลายูหมายถึงคนพื้นเมืองที่นับถือศาสนาอิสลาม คำ “นายู” มีนัยหมายถึงทั้งเชื้อชาติและศาสนา

ด้วยเพราะเก็บไม่ทัน ประเด็นเรื่องการจ้างแรงงานในส่วนนี้น่าจะแสดงให้เห็นถึงจำนวนประชากรของบ้านทิวสนว่ายังมีจำนวนน้อย ในขณะที่ระดับสังคมของบ้านทิวสนขณะนั้นเป็นสังคมชาวนา (peasant society) ที่ระบบเศรษฐกิจเป็นแบบพึ่งตนเอง (subsistence economy) และการเกื้อกูลกันระหว่างชาวบ้านด้วยกันเองยังมีอยู่สูง

ในเรื่องการประมงนั้น ในช่วงนี้ชาวบ้านทิวสนใช้เรือเล็กเสียบชายฝั่ง อุปกรณ์ที่ใช้ในการจับสัตว์น้ำก็เป็นแบบพื้นบ้านง่าย ๆ เช่น เบ็ด อวนรุน (เดินรุนตามชายฝั่ง) แห เป็นต้น

ต่อมาระหว่างปี 1925 - 1930 ได้สั่งซื้อเรือกอกและจากตะลูน¹ (Fraser, 1960 : 30) เข้ามาในหมู่บ้านเป็นลำแรกและจากคำบอกเล่าของ “โต๊ะยาแก็” (นายท้ายเรือ) ถึงเหตุผลของการซื้อเรือดังกล่าวว่า เมื่อเกือบ 60 ปีที่ผ่านมา สมัยโต๊ะยาแก็อยู่ในวัยหนุ่ม (ปี 1992 โต๊ะยาแก็ผู้นี้อายุ 75 ปี) เมื่อออกเรือจับปลาที่จำเป็นต้องคิดถึงแต่เรื่องปลา และสมัยนั้นปลาในทะเลมีจำนวนมาก แม้อยู่ที่หาดก็สามารถมองเห็น จึงคิดว่าทำอย่างไรจะจับปลาได้มากขึ้น จึงได้คิดซื้อเรือกอกและที่ใหญ่กว่าเรือที่ใช้อยู่เดิมเข้ามาใช้

เรือกอกและลำดังกล่าวนี้ต้องใช้ฝีพายและใบเรือจึงนำออกไปนอกฝั่งไกล ๆ ได้ โต๊ะยาแก็ผู้นี้เล่าว่า ต้องใช้ลูกเรือมากถึง 20 คน (งานของ Fraser เล่าว่ามี 18 คน) ลูกเรือเหล่านี้มีทั้งหนุ่ม ๆ จากบ้านทิวสนและจากหมู่บ้านใกล้เคียงอีก 4-5 หมู่บ้าน ประเด็นการที่ต้องใช้แรงงานนอกหมู่บ้านนั้น เป็นเพราะเด็กในหมู่บ้านทิวสนเองมีจำนวนไม่เพียงพอที่จะเป็นลูกเรือกอกและในหมู่บ้านของตนเองได้ ดังคำบอกเล่าของภรรยาชาวประมงที่มีชีวิตอยู่ในช่วงเวลาดังกล่าว และยังคงอยู่ในหมู่บ้านทิวสนว่า

“ซันนี่ ออแก ซิกัด” (ที่นั่นคนน้อย)

ลูกเรือเหล่านี้เป็นฝีพายและคนชักใบเรือให้กับเรือกอกและ โต๊ะยาแก็ได้เล่าต่อไปว่า สมัยนั้นลูกเรื่อนั่งพาย ในระยะต่อมาจำนวนลูกเรือลดลงเหลือ 12 คน และลูกเรือไม่ต้องนั่งพายอีกต่อไป แต่ใช้แจวแทน (การแจวต้องยืน โดยใบแจวจะยึดอยู่ข้างลำเรือ) ช่วงเวลาในการเปลี่ยนจากการใช้พายมาเป็นแจวนี่ใช้เวลานานร่วม 10 ปี โดยให้เหตุผลว่า

“ทำอย่างไรให้คนเหลือน้อยเพื่อที่จะได้ส่วนแบ่งจากปลามากขึ้น” และว่า

“แต่ก่อนคนไม่ได้เรียน (หนังสือ) ยังโง่อยู่”

ตอนเริ่มใช้แจวนี่มีโรงเรียนในหมู่บ้านเกิดขึ้นแล้ว (โรงเรียนบ้านทิวสน เริ่มเมื่อปี 1937) กลุ่มลูกเรือในเรือกอกและแต่ละลำเป็นกลุ่มทางเศรษฐกิจและสังคมที่มีความสำคัญมาก

2. การประมงในช่วงทศวรรษ 1950

การดำรงชีพของชาวทิวสนขึ้นอยู่กับข้าวในนาปลาในทะเลสืบมา จนกระทั่งในช่วงต้นทศวรรษ 1950 การทำนาเริ่มลดความสำคัญลง เนื่องจากการประมงให้ผลผลิตที่ดีกว่า และ “ทำนายนอกกว่าทำทะเล” ประกอบกับปัจจัยความกดดันในจำนวนประชากรที่เพิ่มขึ้น และระบบนิเวศน์ของหมู่บ้านที่ทำให้มีการตั้งถิ่นฐานบริเวณกัมปงป่าตามากขึ้นเรื่อย ๆ โดยมีถิ่นฐานไกลนาแต่ใกล้ทะเลมากขึ้น อย่างไรก็ตาม การทำนาปลูกข้าวก็ยังไม่ทิ้งเสียทีเดียว ยังคงทำควบคู่กันมา แต่หัวใจของชาวทิวสนจดจ่ออยู่ที่การประมงมากกว่าการทำนา การประมงจึงทวีความสำคัญขึ้นเรื่อย ๆ เป็นผลทำให้การดำรงชีพของบ้านทิวสน

¹ ตะลูน หมายถึง สายบุรี เป็นแหล่งผลิตเรือที่มีชื่อเสียงมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน

ค่อย ๆ เปลี่ยนจากวิถีการผลิตแบบพึ่งตนเองที่ทำพอกินพอใช้จากการทำนา มาเป็นการผลิตเพื่อขายจากการประมงและเริ่มมีการซื้อข้าวกิน ซึ่งมีผลทำให้เศรษฐกิจของชาวบ้านผูกพันตนเองเข้ากับระบบตลาดโลกมากขึ้นด้วย

อนึ่งการเปลี่ยนการดำรงชีพของชาวทิวสนจากการทำนาเป็นการประมงนั้น มีลักษณะค่อยเป็นค่อยไป ชาวบ้านทิวสนเลิกการทำนาในระยะเวลาที่แตกต่างกัน โดยเริ่มตั้งแต่เมื่อ 25 ปีก่อน จนกระทั่งเลิกเมื่อ 10 ปีที่ผ่านมา ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ในการผลิตซึ่งค่อย ๆ เปลี่ยนไปในลักษณะเป็นการปรับตัวเชิงโครงสร้าง

เพื่อให้เห็นประเด็นในเรื่องนี้ชัดเจนขึ้น ได้แสดงตัวเลขของหัวหน้าครัวเรือนชายที่ทำนาในช่วงเวลาต่าง ๆ กัน ดังนี้

	ช่วงเวลา		
	1956	1981	1992
ร้อยละของหัวหน้าครัวเรือนชายที่ทำนา	(1) 44.83	(2) 10.7	(3) 0.0

ที่มา : (1) จากการคำนวณในตารางที่ 3 ของ Fraser, 1960 : 57

(2) วารสารรัฐสมิเล ปีที่ 6 ฉ.1 หน้า 54-58

(3) จากการเก็บข้อมูลในงานสนามครั้งนี้ โดยประเมินจากคำบอกเล่าของคนหลาย ๆ กลุ่มในหมู่บ้าน รวมทั้งข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ด้วย

เป็นที่น่าเสียดายว่า ช่วงระหว่างปี 1956-1981 ช่วงห่างถึง 25 ปี ขาดข้อมูลในส่วนนี้ไป แต่ก็พอจะคาด

ได้ว่าการทำนาเริ่มลดลงเรื่อย ๆ จนในที่สุดก็หมดไปจากหมู่บ้าน

ในการทำอาชีพประมง เรือเป็นส่วนที่มีความสำคัญที่สุดในการที่จะออกไปจับสัตว์น้ำในทะเล จึงสมควรที่จะกล่าวถึงเรือที่ชาวทิวสนใช้อยู่ในช่วงทศวรรษ 1950

เรือที่ใช้ในการทำประมง ในช่วงเวลาดังกล่าวมี

3 ชนิด คือ

1. โยกั้ง เรือขนาดเล็ก ความยาวประมาณ 10-12 ฟุต เป็นเรือที่หากินชายฝั่ง และเนื่องจากเป็นเรือขนาดเล็กและราคาไม่แพงนัก (700 บาท) ชาวบ้านส่วนใหญ่จึงมีเรือชนิดนี้กันเกือบทุกบ้าน

เรือโยกั้ง เป็นเรือที่ขุดจากไม้ซุง ขุดจนเป็นรูปเรือปัจจุบัน (1992) เรือชนิดนี้ไม่มีให้เห็นแล้วในบ้านทิวสน

2. ปราวสุ ปู๊ะ ซินเยาะห์ เป็นเรือวนกุ้งแตจะนำออกจับปลาก็ได้ เรือนี้มีความยาว¹ ประมาณ 20-30 ฟุต ใช้ลูกเรือ 3-4 คน ไม่มากไปกว่านี้ เพราะเรือไม่ใหญ่นักเป็นเรือขุดเช่นเดียวกับโยกั้ง แต่สามารถออกไปที่ทะเลลึกกว่าได้ เรือชนิดนี้มีความคล่องตัวสูง จึงใช้เป็นพาหนะในการเดินทางไปยังหมู่บ้านชายฝั่งทะเลที่อยู่ใกล้เคียงด้วย

เรือชนิดนี้ไม่มีอยู่ในบ้านทิวสนแล้วในช่วงเวลาที่ออกเก็บข้อมูล แต่ยังพอหาดูได้ในหมู่บ้านประมงย่านอื่นที่อยู่ใกล้เคียง

3. ปราวสุ กอและ หรือเรือกอและ เรือชนิดนี้หัวและท้ายงอน เป็นเรือขนาดใหญ่ ความยาวประมาณ 35-50 ฟุต ใช้ออกทะเลลึกราว ๆ 10-12 วา เก็บจับปลาหู (อีแก เกอมบง) และปลาน้ำลึกชนิดอื่น ๆ ด้วย เรือชนิดนี้หมดไปจากบ้านทิวสนมาร่วม 30 ปีแล้ว

¹หมายเหตุ : ความยาวของเรือนั้นวัดจาก "สูงเฒ่า" ซึ่งเป็นแก่นเรือ เป็นไม้แผ่นล่างสุดซึ่งอยู่กลางลำเรือตลอดแนวความยาว

ในปี 1956 มีเรือกอและในหมู่บ้านทิวสนทั้งหมด 14 ลำ ลักษณะการเป็นเจ้าของเรือดังกล่าว แบ่งได้ดังนี้

1. เรือที่เป็นของเจ้าของคนเดียว มี 7 ลำ เจ้าของเฉพาะคนที่ “คายอ คายอ” (รวย ๆ) เท่านั้นถึงมีได้

2. เรือที่สองคนร่วมกันเป็นเจ้าของ (ปราวสุ-กอสซี) มีเรือประเภทนี้อยู่ 2 ลำ และโดยมากผู้ที่เป็นเจ้าของร่วมกันนี้มักเป็นพี่น้องกัน

3. เรือที่มีเจ้าของร่วมกันหลาย ๆ คน(ปราวสุ-เชอระกะ) โดยมากเป็นลูกเรือกอและแต่ละลำ มีเรือลักษณะนี้อยู่ 5 ลำ

ไม่ว่าลักษณะการเป็นเจ้าของเรือกอและจะเป็นในรูปแบบใดก็ตาม การทำประมงโดยใช้เรือกอและต้องใช้ลูกเรือ 12-18 คน แต่โดยปกติแล้วมักใช้ลูกเรือ 14 คน เรือกอและนี้ส่วนใหญ่ซื้อจากตะลุบัน และได้รับการดูแลเป็นพิเศษ มีการทำสีกให้หมอบอยู่เสมอบุค ๆ 2 ปี บริเวณหัวเรือตกแต่งลวดลายด้วยอักษรอารบิกและมาเลย์ ซึ่งคัดมาจากคัมภีร์อัลกุระอาน

เรือทั้งขนาดเล็ก กลาง และใหญ่ จะเคลื่อนที่ไปได้ล้วนแต่ใช้กำลังแรงคนในการพายหรือแจว และโดยเฉพาะเรือกอและจะต้องเพิ่มใบเรือประกอบด้วยเพื่ออาศัยแรงลมช่วยพัดเรือเข้า-ออกจากฝั่ง

อวนที่ใช้จับสัตว์น้ำในช่วงเวลานั้นเป็นอวนฝ้าย และมีหลายชนิด เรียกตามประเภทของสัตว์น้ำที่จับและตามลักษณะของการใช้งาน ดังนี้

1. ปูเกะ เกอมบง หรือ ปูเกะ ดาแล ชื่อแรกหมายถึง อวนปลาทุ ชื่อหลังหมายถึง อวนลึก ซึ่งเป็นอวนที่จับปลาในเขตน้ำลึก หรือหมายถึงอวนที่มีความลึก (กว้าง)

2. ปูเกะ เกอแต อวนจับปู (ม้า)

3. ปูเกะ เจินเยาะห์ เป็นอวนชนิดหนึ่งทำริมทะเล โดยใช้ไม้ไผ่ผูกปลายอวนทั้งสองข้าง อวนชนิดนี้ทำในเขต

น้ำตื้นระดับแควถึงหน้าอก ซึ่งพอจะเดินในทะเลได้

4. ปูเกะ อันโน อวนปลากระบอก

5. จาวอ ดินงัน กากิ อวนรุน (ใช้เดินรุน) เป็นเรือจับกุ้งตัวเล็ก ๆ ที่นำมาทำกะปิ

6. จาริง อวนปลาหลังเขียว

จากคำบอกเล่าของโต๊ะยาแอกซึ่งมีบทบาทสำคัญคนหนึ่งของบ้านทิวสน เล่าว่า อวนบางชนิดในขณะนี้ (1992) ไม่ทำกันแล้วในหมู่บ้าน เพราะความอุดมสมบูรณ์ในท้องทะเลหมดไป ปลาบางชนิดไม่มีอยู่ในน้ำหน้าหมู่บ้านอีกแล้ว อวนที่เลิกทำกันไปเลยในบ้านทิวสนได้แก่ อวนปลาทุ อวนน้ำลึก และอวนปลาหลังเขียว

2.1 การจัดระเบียบและการแบ่งงานในกลุ่มลูกเรือกอและ

เรือกอและเป็นเรือขนาดใหญ่ ต้องใช้ลูกเรือมาก และนายท้ายเรือเป็นคนสำคัญที่สุดในเรือ โดยมากแล้วเจ้าของเรือมักเป็นนายท้ายเรือเสียเอง หรือไม่ก็ให้ลูกชายเป็นนายท้ายเรือในกรณีที่ตนอายุมากทำไม่ไหว คุณสมบัติที่สำคัญของนายท้ายเรือหรือโต๊ะยาแอก (บางครั้งใช้ ดูแวนดูดี) คือรู้ตำแหน่งของฝูงปลาหรือแหล่งกุ้งใหญ่ มีความรู้เรื่องลมฟ้าอากาศดี มีสายตาดี มีความสามารถในการจับปลาและเป็นผู้ที่เลือกลูกเรือที่แข็งแรงและขยันขันแข็ง จากการสอบถามโต๊ะยาแอกซึ่งปัจจุบันอยู่บ้านเลข ๆ เพราะอายุมากแล้วถึงวิธีการที่โต๊ะยาแอกคนนี้ใช้ในการคัดเลือกลูกเรือกอและ วิธีการคือให้ออกเรือไปด้วย 1 คืน ใครอู้งาน ทำงานช้า ก็ไม่รับไว้ ใครทำงานดีก็ให้อยู่เป็นลูกเรือได้

ประเด็นเรื่องการทำงานร่วมกันเป็นกลุ่มลูกเรือในเรือกอและแต่ละลำนั้น พวกลูกเรือมีทั้งคนในบ้านทิวสน และต่างหมู่บ้านกัน ดังนั้นความเป็นเครือญาติของกลุ่มลูกเรือน่าจะเป็นรอง เมื่อคำนึงถึงความสามารถ ความขยันขันแข็ง ความว่องไว และอดทน ในการออกเรือจับปลา ซึ่งทักษะและความสามารถในการทำงานเป็นทีมน่าจะได้รับพิจารณาเป็นพิเศษก่อนเรื่องอื่น ๆ

ขณะเดียวกันพวกลูกเรือเองก็ต้องการร่วมงานกับ นายท้ายเรือที่เก่ง ๆ และเป็นเรือนำโชคที่มีสัตว์น้ำเต็ม ลำเรือเสมอเมื่อกลับเข้าฝั่ง ในจำนวนลูกเรือ 12 คน นั้น 10 คนทำหน้าที่แจวไปยังตำแหน่งที่นายท้ายเรือซึ่งเปรียบเสมือนกับคันเรือจะเป็นผู้บอกว่ให้ไป ลูกเรืออีกหนึ่งคน จะทำหน้าที่พายเรือคอยประคองเรือไว้ในขณะที่คนอื่น ๆ (10 คนที่แจวเรือ) ไรยอวนลงทะเลหรือคอยสาวอวนขึ้น เมื่อล้อมจับปลาได้แล้ว ลูกเรือแต่ละคนจะมีหน้าที่เฉพาะ ของตัวได้แก่ คนที่แจว ไรยอวน ลากอวน ถืออวน หรือ วิดน้ำออกจากเรือ

ลูกเรือแต่ละคนเป็นเจ้าของอวนปลาทุ (ปูกะ เกอมบง) คนละ 2 อูตะ (ลักษณะนามของอวน บางคน เรียก ปาลอคือหัว) นายท้ายเรือในเรือร่วมเจ้าของนั้นออก อวนแค่หัวเดียว อีกหนึ่งหัวเป็นของเจ้าของเรือที่ไม่ได้ออก เรือด้วย ซึ่งในกรณีนี้เขาจะมีส่วนแบ่งทั้งในส่วนของเรือ และอวน อวนแต่ละหัวมีความลึกหรือกว้าง 40 ฟุต ยาว 60 ฟุต อวนของลูกเรือแต่ละคนนี้จะนำมาผูกต่อกันเข้า เป็นผืนเดียวกัน ความลึกหรือความกว้างยังคงเท่าเดิม แต่ ความยาวของอวนอาจมากถึงครึ่งกิโลเมตรเลยทีเดียว อวน นี้จะใช้ล้อมจับฝูงปลาในเรือกอและแต่ละลำ

การจัดตำแหน่งแบ่งงานในเรือนี้ ไม่ว่าจะเป็นเรือ ที่มีเจ้าของเดียวหรือสองเจ้าของ ก็มีลักษณะที่เหมือนกัน ยกเว้นเรือที่มีลูกเรือทุกคนร่วมกันเป็นเจ้าของ(ปราว- ฮู เซอเร๊ะ) นายท้ายเรือจะไม่ได้รับส่วนแบ่งเป็นพิเศษ เพราะถือว่า ลูกเรือทุกคนมีส่วนร่วมเท่า ๆ กันในการเป็น เจ้าของเรือ

งานของลูกเรือไม่ได้มีเฉพาะการจับสัตว์น้ำอยู่ กลางทะเลเท่านั้น แต่เมื่อกลับถึงฝั่ง ลูกเรือเหล่านี้ต้อง ช่วยกันตากอวนผ่ายให้แห้งโดยวางผึ่งไว้ที่โครงไม้ไผ่ใกล้ บริเวณที่จอดเรือก่อนการใช้งานครั้งต่อไป เพื่อให้ใช้งาน ได้นาน อย่างไรก็ตามถ้าอวนขาดพวกเขาหญิงที่เป็น ภรรยา หรือแม่ของชาวประมงจะเป็นผู้รับหน้าที่ในการ ซ่อมอวนเหล่านี้ ซึ่งโดยทั่ว ๆ ไปผู้หญิงในหมู่บ้านประมง

เกือบทุกคนมีทักษะในการทำอวน ซ่อมอวนอยู่แล้ว

การที่ลูกเรือกอและลำเดียวกันร่วมแรงร่วมใจใน การทำงานทั้งในระหว่างอยู่กลางทะเลและหลังจากกลับเข้า ฝั่งแล้ว ทำให้คนกลุ่มนี้มีความผูกพัน มีความรู้สึกเป็น กลุ่มที่มีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน และเมื่อ โต๊ะยานแกลไม่ออกเรือ แม้ว่าพวกลูกเรือ (อาเวะ ในภาษา ดิ่น) จะว่างก็จะไม่ออกไปกับเรือลำอื่น ถ้าออกเรือก็จะออก พร้อมกัน ถ้าหยุดก็หยุดด้วยกัน

ด้วยความผูกพันเช่นนี้เอง ในช่วงฤดูมรสุมที่ไม่ สามารถออกเรือได้ กลุ่มลูกเรือเหล่านี้ก็ยังพร้อมใจที่จะออกไปหากินแหล่งอื่นด้วยกัน ไม่ว่าจะเป็นการออกไปปรับจ้าง เกี่ยวข้าวที่มาเลเซีย หรือการไปหาปลาทางฝั่งตะวันตก

2.2 การแบ่งส่วนผลผลิตและการตลาด

เนื่องจากเรือกอและมีลักษณะการเป็นเจ้าของ 3 รูปแบบดังกล่าวมาแล้ว ดังนั้นรูปแบบการแบ่งปันผลผลิต ที่ได้จึงมีความแตกต่างกัน โดยปกติเรือกอและที่มีเจ้าของ คนเดียวและสองเจ้าของ (ปราวฮู กอซี) จะใช้ระบบการ แบ่งที่เรียกว่า “บาเกี เกอจี” (แบ่งเล็ก) โดยสัดส่วนของ การแบ่งเมื่อรวมแล้วจะเป็น 28-34 ส่วน ขึ้นอยู่กับจำนวน ลูกเรือแต่ละลำ การแบ่งนอกจากจะคำนึงถึงหน้าที่หนักเบา ในการทำงานในเรือแล้ว ยังแบ่งให้ตามเครื่องมือทำกินซึ่ง ได้แก่เรือและอวนด้วย

ส่วนเรือกอและที่มีลักษณะเป็น “ปราวฮู เซอเร- ก๊ะ” คือมีเจ้าของร่วมกันหลาย ๆ คน จะใช้ระบบแบ่งที่ เรียกว่า “บาเกี เบอซาร์” (แบ่งใหญ่) คือแบ่งสัดส่วนน้ำที่ จับได้ให้ลูกเรือเท่า ๆ กัน ซึ่งน่าจะเป็นเหตุผลที่ว่าสมาชิก ทุกคนในเรือมีส่วนร่วมในการเป็นเจ้าของเรือเหมือนกัน ไม่ ว่าจะทำหน้าที่ใดบนเรือควรได้รับส่วนแบ่งเท่ากัน

ผู้หญิงจะทำหน้าที่ในการแบ่งผลผลิตออกเป็น ส่วนหรือเป็นกองเรียงรายไปตามชายหาด เมื่อเสร็จแล้ว แต่ละคนจะนำส่วนของตนไปขายที่ตลาดโดยขายให้แก่ผู้ค้า ส่ง ซึ่งเป็นเงินในตลาดมากกว่าที่จะมานั่งขายปลีกเอง (ใน กรณีที่ชาวประมงจับปลาได้) แต่ถ้าเป็นกุ้งจะมีเจ้าแก่คน

เงินซึ่งอยู่ในบ้านทิวสนเป็นผู้รับซื้อไป (ก่อนทศวรรษ 1950) ส่วนแบ่งในการจับกุ้งได้นั้นจึงแบ่งเป็นเงิน แต่เมื่อมีทหารญี่ปุ่นขึ้นในหมู่บ้าน เล้าแก่คนเงินเหล่านี้ได้ย้ายไปที่อื่นกันหมด

สินทรัพย์ในทะเลของชาวบ้านทิวสนที่พวกผู้หญิงนำไปขายที่ตลาดนี้ จะถูกส่งต่อไปยังผู้ค้ารายย่อยในท้องถิ่น รวมทั้งมีการนำสินค้าเหล่านี้แช่แข็งและส่งต่อไปขายถึงปีนังและสิงคโปร์ด้วย ราคาปลาในสมัยนั้นนับขายเป็นร้อยตัว โดยราคาที่ผู้บริโภคจะซื้อจะตกอยู่ในราวร้อยละ 70-120 บาท และมีราคาเฉลี่ยอยู่ร้อยตัวละ 100 บาท

2.3 เศรษฐกิจในระดับหมู่บ้าน

จากการมีเรือกอกและเข้ามาในหมู่บ้าน ทำให้กิจกรรมประมงเล็กเล็ก เพราะจับสัตว์น้ำได้มากขึ้น พวกผู้หญิงมีความสำคัญมากในฐานะที่เป็นขุนคลังประจำครัวเรือนและเป็นผู้ที่นำผลผลิตออกไปจำหน่ายนอกหมู่บ้าน เข้าใจว่าในช่วงทศวรรษนี้เองที่ชาวบ้านทิวสนเริ่มสะสมเงินทุนได้มากขึ้น เมื่อเทียบกับยุคก่อนสงครามซึ่งหาเงินได้ยากมาก

ช่วงก่อนสงครามโลกครั้งที่ 2 หมู่บ้านทิวสนยังไม่มีร้านค้าแฟปปรากฏ ต่อมาในช่วงปี 1956 มีร้านค้าแฟป 4 ร้านในหมู่บ้าน โดยร้านเหล่านี้นอกจากจะขายน้ำชา-กาแฟแล้ว ยังมีสินค้าสารพัดชนิดตามความต้องการของชาวบ้านจำหน่ายด้วย ตลอดจนเป็นศูนย์รวมของผู้รู้ในหมู่บ้าน ทั้งผู้รู้ทางศาสนา และผู้รู้ในการออกทะเลหาปลาหรือนายท้ายเรือนั่นเอง จึงกล่าวได้ว่าร้านค้าแฟปเป็นศูนย์รวมทางสังคมและเศรษฐกิจของคนในหมู่บ้านทิวสน

โดยทั่วไปผู้ชายในหมู่บ้านแม้ว่าจะมีอาชีพทำนาและประมงควบคู่กันไปก็ตาม แต่ก็มักจะมีเรื่องอื่น ๆ ด้วย เช่น เป็นช่างไม้และสร้างบ้านง่าย ๆ ได้เอง นอกจากนี้ได้เริ่มมีชาวบ้านทิวสนหันมาติดงานช่างเป็นอาชีพ

เช่น ช่างแกะสลักไม้ที่ประดับเหนือช่องลมประตูและหน้าต่าง ช่างทำตอม่อ รวมทั้งเริ่มมีช่างตัดเย็บเสื้อผ้าในหมู่บ้านด้วย ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะฐานะทางเศรษฐกิจของชาวบ้านโดยทั่ว ๆ ไปเริ่มดีขึ้น มีเงินใช้มากขึ้นกว่าแต่ก่อน จึงเริ่มเข้าสู่ระบบ cash economy และชาวบ้านที่หันมาเป็นช่างแทนเป็นชาวประมง ก็เริ่มมองเห็นช่องทางการทำมาหากินด้วยวิธีการอื่น ซึ่งให้ผลตอบแทนเป็นที่พอใจและดำรงชีพอยู่ได้

3. จุดเปลี่ยนแห่งทศวรรษ 1950

เงื่อนไขที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญในหมู่บ้านประมงอย่างบ้านทิวสน ซึ่งรวมไปถึงโครงสร้างความสัมพันธ์ทางสังคมก็คือ การเปลี่ยนแปลงในเครื่องมือประกอบอาชีพ ในปี 1956 ได้มีการนำเรือยนต์ลำแรกเข้ามาใช้ในหมู่บ้าน ซึ่งก่อนหน้านั้นมีการจ้างเรือยนต์มาลากงูเรือกอกและที่มีปลาเต็มลำเรือกลับเข้าฝั่ง ทำให้มีผลผลิตส่งตลาดก่อนคนอื่น ๆ เป็นผลให้ได้ผลผลิตราคาดี อย่างไรก็ตามเรือยนต์ลำแรกที่ซื้อเข้ามามีปัญหาที่เครื่องยนต์ จนในที่สุดต้องขายเครื่องยนต์ไปและซื้อเครื่องใหม่แทนเพราะการแก้เครื่องยนต์เก่าไม่คุ้ม

แม้ว่าจะเห็นตัวอย่างปัญหาที่อาจเกิดขึ้นกับเครื่องยนต์ แต่เมื่อชาวบ้านทิวสนมีการรวมทุนได้¹ คนอื่นๆ ก็เริ่มซื้อเรือยนต์เข้ามาบ้างแต่มีความรอบคอบขึ้น หลังจากเรือลำแรกเข้ามาได้ไม่นาน (ไม่ถึง 2 เดือน) ก็มีการซื้อเรือยนต์อีก 3 ลำและตกลงกับเจ้าของเดิมในการให้บริการช่วงระยะเวลาหนึ่งหากเครื่องยนต์เริ่มมีปัญหาเมื่อถึงปี 1957 มีเรือกอกและ 4 ลำติดเครื่องยนต์ไว้ข้างท้าย

จากการที่เรือยนต์ราคาแพง และลูกเรือทุกคนได้มีส่วนร่วมหุ้นเป็นเจ้าของ จึงหาหนทางที่จะใช้เรือยนต์ให้คุ้มค่าและคุ้มทุนเร็วขึ้น ด้วยการทำงานหนักมากกว่า

¹ เทวทัตลอบธวัจ พงษ์พรหมรัตน์ เก้า ๆ ไม่ปรากฏว่าชาวบ้านทิวสนเคยร่วมลงทุนกันอย่างจริงจังนักจน นอกจากร่วมทุนกันซื้อเรือซึ่งน่าจะได้มีมาตั้งแต่ช่วงที่มีเรือกอกและเข้ามาครั้งแรกในหมู่บ้าน (สทว. ๑ ปี ๒๒๒๕-1935) หรืออาจจะหลังจากนั้นก็ไม่เกินปี 19๓๐

เดิม ไม่ว่าจะเป็นการออกทะเลจำนวนวันนานขึ้นหรือมาก
เที่ยวขึ้น หรือแม้แต่ใช้เรือยนต์รับจ้างขนไม้จากในเมืองมา
ยังหมู่บ้านชายฝั่งทะเล

ปัญหาที่ตามมาอีกอย่างหนึ่งก็คือ ตำแหน่งของ
เรือกอและในขณะที่เรือยนต์ลากเรือกอและออกจับฝูงปลา
(เรือยนต์ 1 ลำจะลากจูงเรือกอและ 3 ลำ) จะมีการสลับ
ตำแหน่งเรือเพื่อให้เกิดความเท่าเทียมกันแก่เรือทุกลำ
เรือลำใดได้ปลาจำนวนมากพอแล้วก็แล่นไปกลับมาก่อน
โดยไม่ต้องรอให้เรือยนต์ลากกลับ แม้ว่าลูกเรือบางคนจะ
มีหุ้นส่วนในเรือยนต์ที่ลากจูงนี้ก็ตาม เรือกอและที่ฟุ้งท้าย
เรือยนต์นี้ต้องเสียค่าลากจูงเหมือน ๆ กัน เพื่อเป็นค่าใช้จ่าย
ในเรือยนต์ และเมื่อถึงเวลาอันสมควรก็จะมีการแบ่ง
ส่วนที่ได้ไปยังหุ้นส่วนตามสัดส่วนที่ลงไป

3.1 การแบ่งส่วนปันส่วน

เมื่อเริ่มใช้เรือยนต์ในการลากจูงเรือกอและออกไป
จับปลานั้น เรือกอและไม่ว่าจะเป็นเจ้าของคนเดียวหรือเจ้า
ของร่วมกัน ต้องแบ่งส่วนสัตว์น้ำให้แก่เรือยนต์ที่ลากจูง
ด้วย ซึ่งระบบในการแบ่งนี้ต้องเปลี่ยนถึง 3 ครั้งกว่าจะ
เป็นที่ตกลงยินยอมของทั้งเจ้าของเรือยนต์และลูกเรือ
กอและทั้งหมด

3.2 ผลกระทบจากการเปลี่ยนเครื่องมือทำกิน

นอกจากนำเรือยนต์มาใช้ลากจูงเรือกอและแล้ว
ในช่วงก่อนขึ้นทศวรรษ 1960 ชาวประมงในหมู่บ้านทิว
สนได้เริ่มซื้อเครื่องยนต์มาติดตั้งที่ท้ายเรือกันหมด ขณะ
เดียวกันจำนวนเรือก็เพิ่มขึ้นและความสำคัญของเรือกอและ
ค่อย ๆ หมดไป ชาวประมงหันมาต่อเรือท้ายตัดแทนเรือ
กอและ เพราะสะดวกในการติดตั้งเครื่องยนต์มากกว่า

ประเด็นที่มีเรือในหมู่บ้านเพิ่มจำนวนมากขึ้นนี้
เอง น่าจะเป็นจุดที่ทำให้สถานภาพทางเศรษฐกิจและ
สังคมของนายท้ายเรือลดความสำคัญไป เพราะใครก็
สามารถเป็นนายท้ายเรือได้ดีถ้ามีความรู้ในเรื่องเครื่องยนต์
ขณะเดียวกันประสบการณ์ที่ได้สั่งสมมาก่อนหน้านี้ ก็พอ

จะทำให้นายท้ายเรือรุ่นใหม่ออกหากินกลางทะเลได้ไม่ต่าง
ไปจากคนรุ่นก่อน ประกอบกับจำนวนเรือประมงที่มี
มากขึ้นพร้อม ๆ กับอุปกรณ์การจับปลาที่ทันสมัยขึ้น ส่งผล
ให้ความอุดมสมบูรณ์ของสินทะเลหน้าหมู่บ้านทิวสนลด
ลงด้วย ซึ่งมีผลอย่างสำคัญต่อสถานภาพของนายท้ายเรือ
ด้วยเช่นกัน

นอกเหนือจากเรือยนต์และเครื่องยนต์เรือที่เข้ามา
เปลี่ยนวิธีการดำรงชีพของชาวทิวสนแล้ว ในราวปี 1958
มีการนำอวนในล่อนเข้ามาใช้แทนอวนฝ้าย อวนขนาด
กลางและใหญ่ล้วนเป็นอวนในล่อนทั้งสิ้น ประเด็น
การเปลี่ยนวัสดุที่ทำอวนนี้มีผลโดยตรงต่อความสัมพันธ์ทาง
สังคมของกลุ่มลูกเรือด้วย

อาจกล่าวได้ว่า เมื่อสิ้นทศวรรษ 1950 ได้เกิด
การเปลี่ยนแปลงในลักษณะที่เป็นก้าวกระโดดที่สำคัญยิ่ง
ในการทำให้อาชีพประมงหมู่บ้านทิวสนขยายสู่ระบบการ
ผลิตการตลาดที่ใหญ่กว่าเดิมอย่างไม่เคยปรากฏมาก่อน
ในอดีต

4. ยุคแห่งการพัฒนา (1960-1975)

เมื่อขึ้นทศวรรษ 1960 การประมงไทย
เริ่มก้าวเข้าสู่การพัฒนาวิธีการจับปลาให้มีประสิทธิภาพมาก
ยิ่งขึ้น ซึ่งหมายถึงการลงทุนและเทคโนโลยีที่สูงขึ้นตามไป
ด้วย โดยได้เริ่มมีการร่วมมือระหว่างไทยและเยอรมันในการ
นำเข้าอวนลาก และมีการสอนเทคนิคการใช้อวนลากนี้ให้
แก่ชาวประมงไทยด้วย อวนลากเป็นการจับปลาหน้าดิน
การจับปลาของไทยแต่เดิมนั้นเป็นการจับปลาผิวน้ำและ
กลางน้ำ การจับปลาโดยใช้อวนลากนี้ได้เข้ามาสู่บ้านทิวสน
เช่นกันในปี 1961

ภาพรวมของอุตสาหกรรมประมงทะเลของไทยมี
ผลผลิตเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วในช่วงเวลาดังกล่าว ในช่วงปี
1951-1960 จากที่เคยจับสัตว์น้ำได้เฉลี่ยปีละ 135,141 ตัน
มาเป็น 233,275 ตันในปี 1961 และเพิ่มสูงสุดเป็น 2.1
ล้านตันในปี 1978 (สำนักงานเศรษฐกิจการ

เกษตร, เศรษฐกิจการประมงทะเล, หน้า 6-7) ในหมู่บ้านทิวสนนั้น การเพิ่มปริมาณการจับสัตว์น้ำมีผลมาจากการเพิ่มปริมาณเรือดังเช่นในช่วง 35 ปีที่

ผ่านมา (1956-1991) มีจำนวนเรือติดเครื่องยนต์เพิ่มมากขึ้นถึงกว่า 65 เท่าตัว ดังแสดงในตารางข้างล่างนี้

ตารางแสดงจำนวนเรือและการเป็นเจ้าของเรือในบ้านทิวสนระหว่างปี 1956, 1957, 1981 และ 1991

ปี	ประเภทของเรือ	จำนวน (ลำ)	ลักษณะการเป็นเจ้าของ
1956 ⁽¹⁾	เรือกอกและใช้ไฟพาย	14	ส่วนบุคคล 7 ลำ สองคนเข้าหุ้นกัน 2 ลำ กลุ่มบุคคล 5 ลำ
1957 ⁽¹⁾	เรือยนต์	4	กลุ่มบุคคลทั้ง 4 ลำ
1981 ⁽²⁾	เรือกอกและติดเครื่องยนต์	4	กลุ่มบุคคลทั้ง 4 ลำ
1981 ⁽²⁾	เรือท้ายตัดติดเครื่องยนต์	150	ครัวเรือน
1991 ⁽²⁾	เรือท้ายตัดติดเครื่องยนต์	250	ครัวเรือน

ที่มา : (1) Fraser, 1960.

(2) จากการสำรวจของผู้เขียน บางครัวเรือนมีเรือมากกว่า 1 ลำ

หมายเหตุ : ตารางนี้ไม่นับโยกั้ง และปราวู ชินเยาะห์ ในปี 1956 และปี 1981, 1991 ไม่นับเรือเล็กที่ใช้พาย

เป็นที่น่าสังเกตว่า ตั้งแต่ปี 1957 ได้เริ่มมีเครื่องยนต์ที่นำมาติดตั้งไว้กับท้ายเรือ และชาวบ้านทิวสนเองก็พอใจและเห็นประโยชน์ในเชิงเศรษฐกิจกับการติดเครื่องยนต์ไว้ท้ายเรือมากกว่าที่จะใช้เรือยนต์ลากจูงเรือกอกและ เพราะมีปัญหาในการแบ่งปั่นผลประโยชน์ค่อนข้างมาก ประกอบกับในระยะหลังแม้ว่าการนำเครื่องยนต์มาติดตั้งไว้กับเรือกอกและแล้วก็ตาม แต่เรือกอกและก็ได้เริ่มหมดไปจากหมู่บ้านในราวปี 1962-1963 ทั้งนี้เพราะเรือกอกและมีขนาดใหญ่ต้องออกไปที่ทะเลลึกราว 10-13 วา เพื่อจับฝูงปลาหู (อีแกกอมบง) เมื่อเรือในหมู่บ้านเริ่มมีมากขึ้น ความอุดมสมบูรณ์ในทรัพยากรได้ทะเลก็ค่อย ๆ ลดลง เรือกอกและเองแม้ว่าจะติดเครื่องยนต์ก็ไม่สามารถจับ

ปลาได้มากเหมือนในช่วงทศวรรษ 1950 ได้อีก ประกอบกับมีเครื่องมือจับปลาชนิดอื่นเข้ามาด้วย จึงเป็นทางเลือกให้จับสัตว์น้ำได้มากวิธีการเช่น ดังนั้นในช่วงปี 1960 เป็นต้นมา ชาวบ้านทิวสนจึงค่อย ๆ เปลี่ยนมาต่อเรือขนาดเล็กลง ตัดส่วนนอนของหางเรือกอกและออกเพื่อให้สะดวกในการติดตั้งเครื่องยนต์ เรือประเภทนี้คือเรือท้ายตัดหรือเรือหางตัด (ปาตะ กือฤะ) ซึ่งเรือนี้ต้องสั่งมาจากตะลูนันเช่นกัน จากการสอบถามชาวประมงอาวุโสหลาย ๆ คน ในหมู่บ้านทิวสน กล่าวว่าเรือกอกและไม่สะดวกในการจอดเทียบท่าเพราะเรือมีความยาวและคลองเล็กน้ำตื้น กลับเรือไม่ได้ การเก็บเรือต้องเงินขึ้นหาดและไว้ได้เพียงจาก เมื่อมีการติดเครื่องยนต์และมีเรือหางตัดเข้ามา เรือกอกและที่เคย

มีอยู่ที่ทยอยขายไปจนหมด (ขายไปยังหมู่บ้านประมงแห่งอื่นในจังหวัดปัตตานี เช่นปะนาเระ สายบุรี) ประเด็นที่สำคัญที่ทำให้เรือท้ายตัดเข้ามาแทนที่เรือกอและก็คือ คริวเรือนสามารถเป็นเจ้าของได้เพราะสร้างง่ายกว่า ราคาถูกกว่า ข้อสำคัญคือไม่จำเป็นต้องใช้ลูกเรือจำนวนมากอย่างเรือกอ และ ลำพังสมาชิกในครัวเรือนก็ช่วยกันออกเรือได้ โดยมากเป็นพ่อกับลูกชาย หรือพี่ชายกับน้องชายร่วมกันออกเรือ ถ้าไม่มีลูกชาย สามภรรยาช่วยร่วมใจกันออกเรือไปทำมาหากินกับสินทรัพย์ในทะเลได้อีกด้วย

ส่วนเครื่องเรือนั้นมีขนาดแตกต่างกันออกไป ทั้งเครื่องเก่าใช้แล้วและซื้อเครื่องใหม่เอี่ยมมาติดตั้ง ขนาดความแรงของเครื่องมีตั้งแต่ต่ำกว่า 10 แรงม้า อย่างต่ำสุด 5-6 แรงม้า ซึ่งคิดเรือท้ายตัดขนาดเล็กใช้ได้เฉพาะอวนปูและอวนปลากระบอกเครื่อง 8 แรงม้า ใช้งานกับอวนปู อวนปลากระบอก และทำอวนรุน (จาวอ) ได้ด้วย แต่ถ้ากำลังแรงของเครื่องมากกว่านี้ เช่น 10, 65, 75 หรือ 85 กำลังม้า ใช้ได้เฉพาะจาวอและปูเกะแอเกาะ (อวนลาก) เนื่องจากเครื่องยนต์มีความแรงและหนักมาก ไม่สามารถผ่อนเครื่องเพื่อโรยอวนได้ อีกประการหนึ่งเมื่อเครื่องยนต์หนักท้ายเรือจะค่อนข้างจมและหัวเรือเซิด ซึ่งชาวประมงบอกว่าวางอวนลอยไม่ได้ ดังนั้นขนาดของเครื่องยนต์ที่แตกต่างกันจะเป็นตัวกำหนดปริมาณและประเภทของสัตว์น้ำ รวมทั้งเครื่องมือในการจับสัตว์น้ำด้วย และแน่นอนที่สุดเป็นตัวกำหนดสถานภาพทางเศรษฐกิจของผู้ประกอบการด้วยเช่นกัน ภรรยาชาวประมงรุ่นอาวุโสของหมู่บ้านได้เล่าให้ฟังว่าเครื่องยนต์เรือที่ใช้ในหมู่บ้านเริ่มตั้งแต่ยี่ห้อ Yebih, Jelos Rontax, Yanmar และท้ายสุดคือ Isuzu เป็นการนำเครื่องรถยนต์มาใช้ท้ายเรือ ชาวประมงสามารถบอกได้ว่าเครื่องยนต์เรือลำใดเป็นขนาดที่สูบด้วยการฟังเสียงของเครื่องยนต์ เครื่องยนต์ที่มีกำลังแรงมาก ๆ นี้ เฉพาะคนหนุ่มเท่านั้นถึงจะทำได้ เพราะเครื่องหนักต้องใช้กำลังค่อนข้างมาก และต้องออกทำทั้งคืน เมื่อออกเรือครั้งหนึ่งต้องกลับ

มาพักอยู่ 1-2 วัน หรือนานกว่านี้เพื่อจะออกไปทำงานได้ใหม่อีก แต่ผลตอบแทนที่ได้ก็นับว่าคุ้ม ชาวประมงที่ทำอวนรุนซึ่งจะต้องใช้เครื่องกำลังสูงนี้เล่าว่า ถ้าช่วงที่ปลากุ้ง ชุกชุม คั้นหนึ่งจะทำเงินได้ถึง 2,000 บาท และอย่างน้อยที่สุดก็จะได้ในราว 400 บาทต่อคืน หลังจากหักค่าน้ำมันเรือแล้ว

นอกจากปริมาณของเรือ ซึ่งพัฒนาเครื่องเรือให้มีประสิทธิภาพมากขึ้นเรื่อย ๆ แล้ว เป็นที่แน่ชัดว่าประเภทของเครื่องมือจับปลาก็มีความหลากหลายมากขึ้น เมื่อเทียบกับทศวรรษ 1950 กล่าวคือมีทั้งอวนลอย (มีอยู่ก่อนหน้านั้นแล้ว) อวนลาก อวนรุนคราดหอยแครง (งอเกาะ แอเบ๊ะห์) เดิมเครื่องมือจับสัตว์น้ำของชาวประมงบ้านทิวสนจะมีเหมือน ๆ กันและเป็นประเภทเดียวกัน การจับได้มากขึ้นขึ้นอยู่กับความสามารถเฉพาะตัว แต่เมื่อมีเครื่องมือจับสัตว์น้ำต่างประเภทกันมากโดยเฉพาะอวนลากและอวนรุนนั้น มีผลทำให้จับสัตว์น้ำหน้าดินได้อย่างมหาศาล อันเป็นผลมาจากประสิทธิภาพของเครื่องยนต์เรือ ซึ่งต้องใช้ทุนสูงขึ้นตามพัฒนาการของเครื่องเรือที่มีประสิทธิภาพมากขึ้นเรื่อย ๆ

ชาวประมงคนหนึ่งเล่าให้ฟังว่า

“แต่ก่อนคนจน คนรวยจับได้เหมือน ๆ กัน เดี่ยวนี้ยิ่งรวย ก็ยิ่งจับได้มาก”

จากจำนวนเรือที่เพิ่มมากขึ้น ประชากรมากขึ้น และประสิทธิภาพในการจับปลาหรือสัตว์น้ำอื่น ๆ ทวีมากขึ้นเป็นผลให้ความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรในทะเลเริ่มลดน้อยถอยลงเป็นลำดับ ชาวบ้านทิวสนรู้ถึงผลกระทบนี้โดยตรง และรู้ถึงสาเหตุของการที่ปริมาณสัตว์น้ำในทะเล ร่อยหรอลงด้วย โดยพูดถึงอวนรุนว่า

“อวนรุน รุนเอาลูกปลา หลานปลา ขึ้นมาหมด”

ปลาบางชนิดสูญพันธุ์ไปแล้ว และฝูงปลาทุก็ไม่มีให้เห็นอีกต่อไปในน่านน้ำหน้าหมู่บ้าน ชาวประมงคนหนึ่งเล่าให้ฟังว่าเขาไม่เคยเห็นอีแกลดงู (ชื่อปลาในภาษาถิ่น) อีกเลย เห็นครั้งสุดท้ายเมื่ออายุ 12 ปี ปัจจุบันเขา

อายุ 28 ปี

นอกจากวิธีการจับปลาแบบใหม่ที่เพิ่มจำนวนมากขึ้นแล้ว วิธีการจับปลาแบบเดิมด้วยเครื่องมือแบบเดิมก็หมดไปจากหมู่บ้านด้วย เพราะไม่มีฝูงปลาเช่นนั้นอีกแล้วในทะเล เช่นการทำอวนล้อม (ปู๊ะ ลีง) ของชาวบ้านทิวสน ในการจับ อีเก้ เกอมบง หรือ ปู๊ะ เซินเยาะห์ ก็ไม่มีใครทำอีกแล้วเพราะไม่สะดวก (ต้องเดินลากอวนในทะเล) จึงใช้เครื่องมือชนิดอื่น โดยเฉพาะอวนรุนได้สัตว์น้ำหน้าดินมากกว่าและไม่ต้องลงแรงมากนักเพราะใช้เครื่องยนต์เรืออวนแทน

4.1 การแบ่งสันปันส่วน

ได้พูดถึงการแบ่งปันผลผลิตของยุคก่อนหน้านี้รวมทั้งปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นไว้บ้างแล้ว ซึ่งเมื่อมีปัญหาเกิดขึ้นก็มีการเปลี่ยนวิธีการแบ่งปันผลผลิตใหม่ เพื่อให้เกิดความเป็นธรรมและเป็นที่ยอมรับแก่ทุก ๆ ฝ่าย ไม่ว่าจะเป็นเจ้าของเรือ นายท้ายเรือและลูกเรือก็ตาม เมื่อชาวบ้านทิวสนเปลี่ยนมาใช้เรือท้ายตัด การผลิตก็เปลี่ยนรูปแบบไปจากการร่วมมือระหว่างครัวเรือนมาเป็นคนในครัวเรือนเดียวกันช่วยกันทำช่วยกันกินใช้ อย่างไรก็ตามกรณีที่ลูกเรือเป็นคนวงนอกเครือญาติ การแบ่งส่วนจะเป็น 2 ลักษณะ คือ เมื่อหักค่าน้ำมันเรือออกแล้ว เจ้าของเรือได้หนึ่งส่วน ลูกเรือได้อีกหนึ่งส่วน (รวมนายท้ายเรือด้วย)

ในกรณีที่เจ้าของเรือเป็นนายท้ายเรือ และจ้างลูกเรือไปด้วย (ไม่ใช่คนในครอบครัว) ลูกเรือจะได้ส่วนแบ่งร้อยละ 25 หลังจากหักค่าน้ำมันออกแล้ว

ความแตกต่างของการแบ่งปันในยุคแห่งการพัฒนาเทียบกับช่วงก่อนหน้านั้นก็คือ ยุคพัฒนาแม้จะคิดตามส่วนให้ก็ตามแต่ได้รับผลตอบแทนในรูปแบบของเงินสด ซึ่งประเด็นนี้ส่วนหนึ่งเป็นเพราะหน่วยในการผลิตเล็กลงเป็นระดับครอบครัวหรือครัวเรือน ลูกเรืออื่นที่ไม่ใช่คนในครัวเรือนเดียวกันจึงมีลักษณะเหมือนเป็นการจ้างแรงงาน ไม่ใช่ผู้ร่วมทุนในการผลิตด้วย ออกแต่แรงเท่านั้นในขณะที่ทำการผลิตก่อนหน้านั้นผู้ร่วมผลิตออกทั้งทุน (อาจเป็นอวน

เรือ เครื่องยนต์เรือ) และร่วมแรงด้วย อีกประการหนึ่งในยุคพัฒนา เจ้าแก้มหมู่บ้านได้เริ่มเข้ามามีบทบาทเป็นคนกลางรับซื้อผลผลิตทั้งหมดของชาวบ้านทิวสนเพื่อไปขายต่อกับเจ้าแก้มเงินในตลาดอีกทอดหนึ่ง ความจำเป็นในการแบ่งผลผลิตเป็นปลาให้แก่ลูกเรือก็หมดไปเพราะมีผู้รับซื้อแล้ว

ข้อที่น่าสังเกตประการหนึ่งก็คือ แม้ในช่วงทศวรรษ 1950 ที่ชาวบ้านทิวสนแบ่งผลผลิตเป็นปลานับไปตามสัดส่วนที่ควรจะได้ของแต่ละคน และให้ภรรยาเป็นผู้นำไปขายเองที่ตลาด แต่เฉพาะกึ่งเท่านั้นที่แบ่งให้เป็นรูปของเงินสดตามสัดส่วนที่ควรได้ เพราะกึ่งจะมีเจ้าแก้มมารับซื้อกึ่งไป (ไม่รับซื้อปลา) ประเด็นตรงนี้ไม่ชัดเจนเท่าที่ควรว่าทำไมเจ้าแก้มจึงไม่รับซื้อปลา รับซื้อแต่กึ่ง เป็นไปได้ว่ากึ่งน่าจะให้ราคาที่ดีกว่าเมื่อนำไปขายต่อที่ตลาด และส่วนหนึ่งทุนในขณะนั้นอาจมีไม่มากพอที่จะรับซื้อผลผลิตทั้งหมดของชาวบ้านทิวสน และกึ่งมีเฉพาะบางช่วงของปีเท่านั้น ในขณะที่ปลาจับได้ตลอดปี (ถึงแม้ว่าปลาบางชนิดจะมีฤดูกาลของมันก็ตาม แต่ช่วงฤดูกาลของปลาหู (อีเก้ เกอมบง) ก็นานพอสมควร (จากเดือนเมษายน-กันยายน) นอกจากนี้ระบบการขนส่งในขณะนั้นก็ยังไม่สะดวก การเก็บของสดจำนวนมาก ๆ ให้อยู่ในสภาพเดิมไว้ได้โดยไม่เสียคุณภาพก็ยังมี น้ำแข็งมีเฉพาะที่ตลาด ไม่มีในหมู่บ้าน กึ่งที่เจ้าแก้มรับซื้อในช่วงก่อนหน้ายุคนี้ซื้อเพื่อทำกึ่งแห้งไว้ขายในขณะที่ยุคพัฒนาเจ้าแก้มรับซื้อผลผลิตทุกชนิด ส่วนหนึ่งเป็นเพราะเจ้าแก้มได้ออกทุนบางส่วนไปให้แก่ชาวประมงด้วย จึงเป็นลักษณะของการผูกมัดให้ชาวประมงต้องนำผลผลิตส่งให้แก่เจ้าแก้ม

4.2 ผลแห่งการพัฒนา

การที่เครื่องมือจับสัตว์น้ำมีประสิทธิภาพเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง เป็นผลทำให้ความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรสัตว์น้ำเริ่มลดลง เมื่อถึงกลางทศวรรษ 1960 ชาวประมงบ้านทิวสนเริ่มละทิ้งอาชีพดั้งเดิมของตนหันไปรับจ้างกรีดยาง เป็นกรรมกรในเมืองหรือในคัสต์สามล้อรับจ้าง

ในเมือง

กลุ่มคนที่ออกไปเป็นแรงงานรับจ้างนี้ น่าจะเป็นกลุ่มที่มาจากครัวเรือนที่ค่อนข้างยากจน ไม่มีทุนในการประกอบเรือของตนเอง แม้ว่าจะมีแรงงานเป็นของตนเอง แต่แรงงานที่จะออกเรือร่วมกับผู้อื่นก็เริ่มจำกัด เพราะครัวเรือนที่พอจะมีเรือเป็นของตนเองก็ไม่จ้างคนนอก เพราะใช้สมาชิกในครอบครัวได้ ผลประโยชน์ไม่ต้องแบ่งปันให้คนอื่น ประกอบกับความกดดันทางประชากรที่เพิ่มจำนวนมากขึ้นด้วย จึงเป็นตัวผลักดันที่ทำให้คนหนุ่มของบ้านทิวสนต้องออกไปใช้แรงงานนอกหมู่บ้านกันมากขึ้น

อนึ่ง ในช่วงทศวรรษ 1960 นี้ สามในสี่ของครัวเรือนในบ้านทิวสนยังคงเป็นเจ้าของที่นาและทำนากันอยู่บ้าง แต่ครัวเรือนเริ่มซื้อข้าวในเมืองมาบริโภค การทำนาของชาวบ้านเองไม่พอกินตลอดปีเหมือนก่อน ชาวบ้านไม่ค่อยนิยมปลูกพืชผักสวนครัวกันนัก คนที่ปลูกมักเป็นพวกที่ค่อนข้างยากจนในหมู่บ้าน โดยมากมักปลูกมัน ขอน ไร่ ฝัก กล้วย พืชอื่นที่ปลูกก็มีบ้างไม่มาก เช่น กว๊าย ละมุด มะม่วง อย่างไรก็ตามเริ่มมีการทำมะม่วงหิมพานต์กันบ้างแล้ว พืชที่ทำรายได้แก่ชาวทิวสนตลอดปีคือมะพร้าว (ปลูกอยู่ทั่วไปในหมู่บ้าน และแนวคอรหว่างหมู่บ้านกับทุ่งนา) โดยการทำน่อมะพร้าวตากแห้ง

แม้ว่าจะเริ่มมีการออกไปรับจ้างกรีดยาง และซื้อที่ทำสวนยาง แต่การปลูกยางก็ใช้เวลามากในการลงป่าปลูกต้นยาง และรอให้ต้นยางโตอย่างน้อยใช้เวลา 7 ปีถึงจะกรีดยางได้ ปัญหาที่ตามมาคืออาการเข้าไปลงป่าทำให้ชาวบ้านส่วนหนึ่งเป็นไข้ป่า ซึ่งชาวทะเลอย่างบ้านทิวสนไม่เคยเป็นกัน ปัญหาที่สำคัญที่สุดก็คือ ปัญหาในการมีกรรมสิทธิ์เหนือที่ดินสวนยาง ซึ่งชาวบ้านต้องเข้าไปเกี่ยวข้องกับเจ้าหน้าที่บ้านเมืองที่ทุดไทย และมีขั้นตอนต่าง ๆ มากที่ชาวบ้านไม่เข้าใจ (Fraser, 1966 : 17)

ทางออกที่นิยมทำกันก็คือการซื้อที่และลงป่าปลูกต้นยาง ต่อมาก็ขายสวนยางนั้นไปให้กับ “นาย” ด้วยกัน

ในละแวกที่สวนยางนั้น หรือไม่กี่กิโลเมตรจากบ้านทิวสนด้วยกัน (แม้ชาวทิวสนจะอยู่ชายฝั่งทะเลก็ตาม แต่ก็มีการขายของญาติ คนรู้จัก เพื่อน กระจายไปยังหมู่บ้านด้านในที่ลึกเข้าไปในแผ่นดินด้วย ไม่ใช่เฉพาะแต่กับหมู่บ้านชายฝั่งกันเท่านั้น) การขายสวนยางที่เพิ่งปลูกนั้นก็พอจะทำกำไรได้บ้าง

5. ยุคแห่งการสูญเสียน้ำ (1976-1991)

การพัฒนาประมงให้มีประสิทธิภาพมากขึ้นในช่วงที่ผ่านมาดังกล่าว มีผลทำให้สัตว์น้ำในทะเลเริ่มลดลงอย่างต่อเนื่อง ประกอบกับการประมงในน่านน้ำอื่นของประเทศพัฒนาไปรวดเร็วมาก จนพื้นที่น่านน้ำบริเวณที่เคยจับสัตว์น้ำได้มากก็เริ่มลดลงไปเช่นกัน ดังตัวเลขในปี 1972 ปริมาณการจับสัตว์น้ำหน้าดินอ่าวไทยเคยจับได้มากถึง 109 กิโลกรัมต่อชั่วโมง แต่อีก 10 ปีต่อมาคือ 1982 ปริมาณลดลงเหลือ 61 กิโลกรัมต่อชั่วโมง

สถานการณ์เช่นนี้มีผลทำให้ชาวประมงจากถิ่นอื่นเริ่มหาที่ทำกินใหม่ และเห็นว่าปัตตานียังคงมีอ่าวที่อุดมสมบูรณ์มากกว่าที่อื่น ๆ ดังนั้นจึงมีการนำเรือขนาดกลางมาหากินในทะเลอ่าวปัตตานีกันมากขึ้น โดยมาจากปรานบุรี เพชรบุรี จนถึงกันตั้งเป็นชุมชนของตนเองโดยเฉพาะ ขณะเดียวกันเรือจากสมุทรสาคร สมุทรสงครามก็เริ่มรุกเข้ามาหากินในถิ่นนี้เช่นกัน โดยที่กลุ่มแรกเข้ามาก่อน (ราว ๆ 20-25 ปีที่ผ่านมา) และกลุ่มหลังเพิ่งเข้ามาในระยะ 4-5 ปีที่ผ่านมาเอง

ภาวะเช่นนี้ทำให้ชาวประมงบ้านทิวสน และที่อยู่บริเวณรอบอ่าวปัตตานีหากินกับทะเลหน้าหมู่บ้านของตำบลยากยิ่งขึ้น เพราะอุปกรณ์และเทคนิคการจับสัตว์น้ำสู้คนจากถิ่นอื่นไม่ได้ มีข้อพิพาทเนื่องด้วยการแย่งชิงทรัพยากรในท้องทะเลขึ้นบ่อย ๆ ล่าสุดเมื่อเมษายน 1992 มีชาวประมงจากหมู่บ้านรอบอ่าวปัตตานีไม่ต่ำกว่า 5 หมู่บ้านได้รวมตัวกันเรียกร้องให้จังหวัดยกเลิกสัมปทานในทะเลที่พื้นที่ 400 ไร่ ในการเพาะเลี้ยงหอยแครง เพราะพื้นที่สัมปทาน

จำนวนมากนี้ทำให้เสียพื้นที่ในการทำประมงของกลุ่มชาวบ้านและยังเป็นเหตุให้มีหอยหนามเพิ่มมากขึ้น อันเป็นผลทำให้อวนของชาวประมงขาด เมื่อลากไปติดหอยชนิดนี้เข้า อย่างไรก็ตามเรื่องนี้ได้หายเงียบไป และทางจังหวัดกำลังพิจารณาว่าบริษัทที่ขอสัมปทานทำผิเดื่อนไซหรือไม้เพื่อที่จะบอกยกเลิกสัมปทานได้

นอกจากได้รับผลกระทบจากเรือในท้องถิ่นอื่น หรือบริษัทจากแหล่งอื่นมาช่วงชิงการใช้ทรัพยากรในทะเลแล้ว ในช่วงของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 4 (1977-1981) จังหวัดปัตตานีได้กลายเป็นพื้นที่ส่งเสริมอุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้องกับการจับสัตว์น้ำ ช่วงเวลาดังกล่าวมีโรงงานอุตสาหกรรมเกิดขึ้นอย่างมากมายเพื่อรองรับกำลังการจับสัตว์น้ำของกิจการประมงขนาดกลางและใหญ่ที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว อุตสาหกรรมห้องเย็นก็เกิดขึ้นในช่วงนี้ รวมทั้งท่าเทียบเรือทั้งของเอกชน (แพปลา) และองค์การสะพานปลาเองก็ไม่สามารถรองรับเรือที่เข้ามาเทียบท่าปัตตานีได้หมด รัฐบาลจึงต้องสร้างท่าเรือน้ำลึก

ในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 4 นี้เอง ที่ชาวทิวสนได้เริ่มหันเหไปประกอบอาชีพอื่นมากขึ้น อย่างไรก็ตามการประมงยังคงเป็นอาชีพที่ชาวบ้านให้ความสำคัญและยังคงทำกันอยู่ แต่ความหลากหลายในอาชีพของชาวบ้านทิวสนเริ่มแสดงให้เห็นชัดเจนมากกว่ายุคก่อน ๆ ที่ผ่านมา ชาวบ้านออกไปรับจ้างแรงงานในเมืองมากขึ้น ไปเป็นกรรมกรก่อสร้าง ทำงานในโรงงาน พวกผู้ชายก็เป็นยามตามโรงงานหรือสี่สามล้อรับจ้าง แรงงานบางส่วนย้ายไปทำงานในมาเลเซีย เป็นคนรับจ้างกรีดยาง รับจ้างเกี่ยวข้าว และในระยะหลังก็ไปรับจ้างก่อสร้าง

ประเด็นที่สำคัญที่สุดในยุคนี้ก็คือ การที่สตรีโสดต้องออกจากบ้านเรือนเพื่อไปทำงานนอกหมู่บ้านซึ่งก่อนหน้านี้สตรีมุสลิมยังคงอยู่กับเหย้าเรือนของตน มาถึงยุคนี้ผู้หญิงที่ยังไม่ได้แต่งงานต้องออกไปรับจ้างคัดปลาที่

สะพานปลา โดยมีรถกระบะหรือบางครั้งรถบรรทุกของเก่าแก่เข้ามารับถึงในหมู่บ้าน บางกลุ่มก็ออกไปทำงานในโรงงานแปรรูปสัตว์น้ำ และบ้างก็ไปทำงานไกลถึงมาเลเซีย โดยไปเป็นลูกจ้างอยู่ตามบ้าน เป็นคนเลี้ยงเด็ก เป็นคนรับใช้ตามบ้าน และบ้างก็ไปเป็นลูกจ้างในร้านขายอาหาร เหตุผลที่ชาวบ้านให้ลูกสาวออกไปทำงานนอกหมู่บ้านคือ

“อยู่เฉย ๆ ก็ไม่ได้เงินสักบาท”

“ไม่เป็นไร ไม่ได้ไปคนเดียว รู้จักกันทั้งนั้น”

ข้อเท็จจริงประการหนึ่งก็คือ สตรีโสดที่ออกจากหมู่บ้านไปทำงานข้างนอกนั้น มักมีเครือข่ายหรือคนรู้จักไม่ว่าจะเป็นเพื่อนบ้าน ญาติ คนใกล้ชิดอื่น ๆ ชักชวนให้ไปทั้งสิ้น ลักษณะการไปไม่ได้เป็นการไปลำพังคนเดียว แต่มักไปเป็นกลุ่มผู้หญิงด้วยกัน ถ้าไปมาเลเซียก็มักไปกับรุ่นพี่ที่โตกว่าที่เคยไปมาก่อน หรือไปกับญาติ เป็นต้น

การออกไปทำงานนอกบ้านที่ไกลออกไปจากหมู่บ้าน เป็นการเปิดโลกของสตรีมุสลิมให้กว้างมากขึ้น นอกเหนือจากการเป็นราชินีในเรือนของตนแต่เพียงอย่างเดียว

ในช่วงปลายของยุคนี้ มีชาวบ้านกลุ่มน้อยได้เริ่มหันมาทำอาชีพทำนาถุ้ง ซึ่งกลายเป็นความขัดแย้งระหว่างผู้นำในหมู่บ้านกับชาวบ้านทิวสนด้วยตนเอง

6. สรุป

พัฒนาการของการทำประมงในบ้านทิวสน ได้เริ่มจากรูปแบบที่เรียบง่ายพออยู่พอกิน มาเป็นรูปแบบที่ใช้เครื่องมือจับสัตว์น้ำที่ประสิทธิภาพยิ่งขึ้นเรื่อย ๆ ไม่ว่าจะเป็นเครื่องยนต์เรือ และประเภทของเครื่องมือที่จับสัตว์น้ำก็ตาม รูปแบบหลังแม้ว่าจะมีประสิทธิภาพสูงกว่าแต่ก็เป็น การเบียดเบียนและผลาญธรรมชาติอย่างรุนแรง จนมีผลทำให้สมดุลย์ทางธรรมชาติที่มีอยู่เดิมค่อย ๆ หดไป จนกลายเป็นปัญหาที่ต้องเปลี่ยนรูปแบบการใช้ทรัพยากรใหม่ หรือไม่เช่นนั้นก็ต้องเลิกใช้ทรัพยากรชนิดนั้น ๆ ไปเลย

การปรับตัวของชาวบ้านทิวสนที่มีต่อวัฒนธรรม

ต่าง ๆ ที่เข้ามา นั้น เป็นการยอมรับและปรับตัวให้ทันต่อ การพัฒนาเสมอ ส่วนหนึ่งเป็นเพราะของใหม่ที่เข้ามา ชาว บ้านเห็นประโยชน์และเข้ากันได้กับวัฒนธรรมเดิมของ ชุมชน แต่ทั้งนี้มีความแตกต่างกันอยู่ในระหว่างกลุ่มคน ที่มีฐานะทางเศรษฐกิจแตกต่างกัน โดยที่กลุ่มที่ค่อนข้าง ยากจนจะเสียเปรียบในแง่ที่ไม่มีทุนพอที่จะพัฒนาตามการ เปลี่ยนแปลงของเครื่องยนต์ที่มีประสิทธิภาพสูงขึ้น เรื่อย ๆ ได้ จึงต้องจำยอมใช้การผลิตแบบเดิมหรือไม่ก็ เปลี่ยนอาชีพที่คุ้นเคยมานานหันไปทำอย่างอื่น ซึ่งโดยมาก เป็นงานที่ใช้แรงมากกว่าทักษะเฉพาะอย่าง ขณะเดียวกันบ้านทิวสนก็เปิดรับคนภายนอกมากขึ้นด้วย ดังกรณี มีการปลูกเรือนแถวให้เช่า

3. โครงสร้างและการจัดระเบียบสังคมภายในชุมชน

หัวข้อนี้จะชี้ให้เห็นความสัมพันธ์ของผู้คนในบ้าน ทิวสนว่ามีการเกาะกลุ่มความสัมพันธ์กันอย่างไรและ ลักษณะใด พร้อมทั้งชี้ให้เห็นถึงความเปลี่ยนแปลงในความสัมพันธ์ที่ค่อย ๆ เกิดขึ้นในแต่ละช่วงเวลา ภายใต้เงื่อนไขของแต่ละยุคสมัย ซึ่งมีความแตกต่างกันออกไป

1. ความสัมพันธ์ทางสังคม

ความสัมพันธ์ทางสังคมเป็นการเกาะกลุ่มของคน ในกิจกรรมต่าง ๆ ซึ่งมีความเกี่ยวข้องกันอย่างมากกับวิถี การผลิตหรือการทำมาหาเลี้ยงชีพของคนในสังคม หัวข้อนี้ จะชี้ให้เห็นถึงความสัมพันธ์ของกลุ่มบุคคลต่าง ๆ ในช่วง เวลา 1950-1990 ว่าเป็นอย่างไรและเปลี่ยนแปลงไปใน รูปแบบใดบ้าง

1.1 ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลในครอบครัว และเครือญาติ

ความสัมพันธ์ในครอบครัวเป็นความสัมพันธ์ พื้นฐานที่มีความจำเป็นอย่างมากในกิจกรรมต่าง ๆ ของ ชีวิต และครอบครัวเป็นกลุ่มสังคมขนาดเล็กที่มีความ สำคัญที่สุดเสมอในทุกสังคม ไม่ว่าจะยุคสมัยใด

ช่วงทศวรรษ 1950 จนถึงต้นทศวรรษ 1960 ครอบครัวของชาวทิวสนมีลักษณะเป็นครอบครัวเดี่ยว หรือครอบครัวหน่วยกลาง (nuclear family) ที่มีสามี ภรรยา ลูก ๆ และเป็นหน่วยพื้นฐานทางเศรษฐกิจในฐานะ ที่เป็นหน่วยผลิตและบริโภคพื้นฐานความสัมพันธ์ของบ้าน ทิวสนจึงตั้งอยู่บนความเป็นญาติพี่น้องกัน

ความสัมพันธ์โดยสายโลหิตที่มาจากครอบครัว เดี่ยวจะมีการช่วยเหลือเกื้อกูลกันตั้งแต่เด็กและติดตามไป จนถึงวัยผู้ใหญ่ด้วย ในหมู่บ้านทิวสนภาพที่เด็กรุ่นที่อุ้มชู เลี้ยงน้องที่เล็กกว่าแทนแม่ที่มีงานยุ่งจะปรากฏให้เห็น ได้เสมอ นอกจากนี้ครอบครัวยังเป็นศูนย์รวมกิจกรรม ประเพณีที่เกี่ยวข้องกับวงจรชีวิต ไม่ว่าจะเป็นการเกิด การ ทำพิธีสูดขของเด็กชาย การแต่งงาน แม้กระทั่งยามเจ็บ ไข้และการตาย ปรากฏการณ์เหล่านี้ล้วนแต่แสดงให้เห็น ถึงความสัมพันธ์ในวงเครือญาติใกล้ชิด รวมทั้งญาติที่ห่าง ออกไปให้มาร่วมในกิจกรรมเดียวกัน เป็นการแสดงให้เห็นถึงความผูกพันของสมาชิกในครอบครัวเดียวกันและ ขยายไปถึงครอบครัวอื่นที่มาเกี่ยวข้องด้วย

ความช่วยเหลือในหมู่สมาชิกในวงเครือญาติที่ใ้ ต่อกันนั้นมีหลายรูปแบบ เช่น ให้อำนาจเงินเท่าที่พอให้ได้ ช่วย ในกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่ต้องการแรงงาน ช่วยเลี้ยงดูบุตร หลานให้กินข้าวเป็นบางมื้อบางครั้ง หรือมีการแบ่งปัน อาหารให้ในโอกาสสำคัญ ๆ ช่วยเป็นที่พึ่งทางใจในกรณี ที่มีปัญหาที่ปรับทุกข์สู่กันฟัง

โดยเฉพาะในกิจกรรมทางเศรษฐกิจแล้ว สมาชิก ในครอบครัวเดี่ยวจะเป็นตัวจักรที่สำคัญในการที่ต้องช่วย กันทำมาหากิน มีการแบ่งงานกันทำที่ชัดเจนตามเพศ และ อายุ ผู้ชายทำงานหนักในไร่นาโดยเฉพาะการเตรียมดิน ส่วนหญิงก็ช่วยในการหว่านหรือดำและเก็บเกี่ยว ในช่วง ทศวรรษ 1950 ที่ประมงยังคงใช้เรือกอและ พวกผู้ชายก็ เป็นลูกเรือโดยมีอวนของตนไปร่วมด้วย หน้าที่ในการแกะ ปูปลาออกจากอวนและการแบ่งปันเป็นของผู้หญิง รวมทั้ง

การนำสินทะเลเหล่านี้ไปขายที่ตลาดด้วย

ในกรณีที่หัวหน้าครอบครัวซึ่งเป็นทั้งเจ้าของเรือและนายท้ายเรือมักสอนหรือถ่ายทอดการเป็นนายท้ายเรือให้แก่ลูกชายของตน นายท้ายเรือของบ้านทิวสนในช่วงทศวรรษ 1950 มีสถานภาพทางสังคมสูงได้รับการยกย่องและยอมรับ ซึ่งอาจเนื่องมาจากการนำสัตว์น้ำเต็มลำเรือกลับมา อันหมายถึงส่วนแบ่งของลูกเรือทุกคนที่จะได้ก็พลอยสูงตามไปด้วย ประกอบกับในสมัยนั้นเรือกอและมีจำนวนน้อย มีผลให้นายท้ายเรือจำนวนน้อยตามไปด้วย อนึ่งสมควรกล่าวไว้ด้วยว่าในสมัยนั้นทรัพยากรในทะเลยังมีความอุดมสมบูรณ์อยู่มาก

เมื่อขึ้นทศวรรษ 1960 บ้านทิวสนค่อย ๆ มีการเปลี่ยนแปลงในรูปแบบของครอบครัวจากครอบครัวเดี่ยวมาเป็นครอบครัวร่วม (Joint family) ในสัดส่วนที่มากขึ้นในครัวเรือนเดียวกันจะประกอบด้วยสามี ภรรยา มากกว่า 1 คู่ และเกี่ยวข้องเป็นพี่น้องกัน ทั้งนี้เพราะความกดดันทางประชากรที่มีจำนวนเพิ่มมากขึ้น ประกอบกับลักษณะทางนิเวศของหมู่บ้านที่มีความจำกัดในพื้นที่

ครอบครัวร่วมและครอบครัวขยายเริ่มมีมากขึ้นในยุคแห่งการสูญเสียชีวิต (1976-1991) เพราะความกดดันทางประชากรยังคงอยู่ ประกอบกับการขาดแคลนที่ดินเพราะชาวบ้านขายที่นากันมากด้วยราคาที่แพง จึงเป็นสิ่งเข้าชวนใจให้ขาย และเนื่องจากนาข้าวใช้เป็นที่ทำกินไม่ได้อีกต่อไปเพราะน้ำเค็มเข้ามา อันเป็นผลมาจากการมีคลองชลประทาน

แม้ครอบครัวร่วมจะอยู่ภายใต้หลังคาเรือนเดียวกัน แต่ต่างก็แยกสำรับอาหาร มีครัว 2 ครัวในเรือนเดียวกัน ต่างคนต่างกินของตัวเอง แต่ใช้พื้นที่ครัวเรือนร่วมกัน ปกติครัวเรือนแบบนี้ก็มีห้องที่เป็นสัดส่วน 2 ห้อง ใช้พื้นที่ชานเรือนและที่โล่งกลางบ้านร่วมกัน

ความสัมพันธ์ในครอบครัวเดี่ยวที่เคยแน่นแฟ้น และช่วยเหลือเกื้อกูลกันเริ่มมีความขัดแย้งมากขึ้น โดย

เฉพาะความขัดแย้งที่เกี่ยวกับที่ดินที่เป็นมรดก ถึงแม้ว่าจะมีการแบ่งกันไปแล้วแต่เมื่อเจ้าของมรดกเสียชีวิต ผู้อยู่ก็ไม่ทำตามคำพูดของผู้ใหญ่ ทำให้พี่น้องทะเลาะกันเองหรือเกิดการบาดหมางกันขึ้น

1.2 ความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มลูกเรือกอและลำเดียวกันและกลุ่มเพื่อน/เพื่อนบ้าน

เรือกอและในช่วงทศวรรษ 1950 นั้น มีเพียง 14 ลำ และไม่ว่าการเป็นเจ้าของเรือจะเป็นรูปแบบใดก็ตาม (รายละเอียดมีอธิบายไว้ก่อนหน้านี) การประมงโดยใช้เรือกอและต้องใช้ลูกเรือ 12-18 คน แต่โดยปกติมักใช้ 14 คน

กลุ่มลูกเรือเหล่านี้นอกจากจะต้องช่วยกันในระยะห่างจับปลากลางทะเลแล้ว เมื่อกลับมาถึงฝั่ง หลังจากที่พักผู้หญิงแกะปู-ปลาออกจากอวนเสร็จแล้ว พวกเขาจะต้องช่วยกันตากอวนผ่ายให้แห้งก่อนใช้ครั้งต่อไป การร่วมแรงในการทำงานด้วยกันเป็นผลให้มีความร่วมใจผูกพันกัน มีความรู้สึกเป็นกลุ่มที่มีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน แม้ว่าในฤดูมรสุมที่ออกเรือไม่ได้ กลุ่มลูกเรือก็ยังพร้อมใจออกไปหากินแหล่งอื่นด้วยกันไม่ว่าจะออกไปปรับจ้างเกี่ยวข้าวที่มาเลเซียหรือไปหาปลาทางฝั่งทะเลตะวันตก

กลุ่มลูกเรือดังกล่าวนอกจากจะมีความสัมพันธ์ในทางเศรษฐกิจแล้ว ยังมีความสัมพันธ์ทางสังคมต่อกันด้วยในความเป็นเพื่อนที่อยู่อาศัยใกล้เคียงกันและอยู่หมู่บ้านเดียวกัน ถึงแม้จะมีลูกเรือที่มาจากต่างถิ่นบ้าง เพราะสมัยนั้นคนในหมู่บ้านยังมีไม่มากนัก ต้องพึ่งแรงงานจากนอกหมู่บ้านด้วย จากคำบอกเล่าของชาวบ้านทิวสนที่อยู่ในสมัยนั้น และยังมีชีวิตอยู่ขณะออกเก็บข้อมูล ความสัมพันธ์นี้ เป็นไปในลักษณะที่สมอกัน และรอบด้านคือช่วยเหลือเกื้อกูลกันได้ในยามที่ต้องการออกปากขอแรงได้โดยไม่คิดค่าตอบแทน

เมื่อขึ้นทศวรรษ 1960 จนถึงกลางทศวรรษ 1970 ความสัมพันธ์ที่แน่นแฟ้นของกลุ่มลูกเรือกอและ

ค่อย ๆ ลดความสำคัญลงเนื่องจากชาวทิวสนหันมาใช้เครื่องยนต์เรือติดท้ายเรือกันมากขึ้น มีผลให้ขนาดของเรือเล็กลงไม่ใหญ่เท่าเรือกอและ ซึ่งจุดนี้ทำให้การสร้างเรือใช้ทุนไม่มากนัก คริวเรือนสามารถเป็นเจ้าของเรือได้โดยไม่ต้องร่วมกันเจ้าของคนอื่น ๆ นอกวงครอบครัวอีกต่อไป ขณะเดียวกันขนาดเรือที่เล็กลงนี้ส่งผลต่อจำนวนลูกเรือด้วย จากที่เคยใช้ลูกเรือกับเรือกอและ 14-18 คน ก็เหลือเพียง 1-2 คนก็สามารถออกทะเลได้ จุดนี้เองที่ทำให้การรวมกลุ่มเริ่มกระจัดกระจายแยกตัวออกไปทำมาหากินกับเรือของคริวเรือนตนเองมากขึ้น ในกรณีที่ไม่ได้เป็นเจ้าของเรือ คนหนุ่มเหล่านี้ก็จะไปเป็นลูกจ้างเรือประมงขนาดใหญ่ในเมืองหรือไม่ก็เป็นลูกจ้างในเรือลำอื่นในหมู่บ้าน

สำหรับความสัมพันธ์ระหว่างเพื่อนบ้านด้วยกันนั้น มีลักษณะเป็นการเกื้อกูลกันเท่าที่จะพอช่วยได้ เมื่อบ้านใดมีงานที่มีการจัดเลี้ยงคนจำนวนมาก ๆ ก็เรียกคนที่รู้จักให้มาช่วยงานได้ โดยมากมักจะเป็นคนที่มีฐานะทางเศรษฐกิจต่ำกว่ามาช่วยงานบ้านที่มีฐานะดีกว่า โดยอาจมาช่วยล้างจาน-ชาม หรือช่วยงานในครัว สำหรับค่าตอบแทนแล้วแต่เจ้าของงานจะให้ซึ่งอาจเป็นเงิน 40-50 บาทต่อวัน หรืออาจไม่ได้เงินเลยแต่ให้ในรูปของอาหารการกิน ทั้งที่กินในงานหรือนำกลับไปให้สมาชิกคนอื่น ๆ ในบ้าน

นอกจากนี้ในยามเจ็บไข้ กลุ่มเพื่อนบ้านรวมทั้งคนอื่น ๆ ที่รู้จักกันก็มักไปเยี่ยมคนเจ็บถึงบ้าน เพื่อดูอาการ ให้กำลังใจคนเจ็บและแสดงความเห็นใจต่อครอบครัวของผู้ป่วยไข้ด้วย

การที่จังหวัดปัตตานีเป็นเจ้าภาพจัดการแข่งขันกีฬาแห่งชาติในปี 1981 นั้นส่งผลให้เยาวชนตามหมู่บ้านต่าง ๆ สนใจการกีฬามากขึ้นโดยเฉพาะฟุตบอล ในบ้านทิวสนเองมีการรวมกลุ่มคนหนุ่ม ๆ ในหมู่บ้านจัดเป็นทีมฟุตบอลขึ้น กีฬาชนิดนี้พวกเด็ก ๆ ก็มีความนิยมด้วย นอกจากจะจัดทีมเล่นกันเองในหมู่บ้านแล้วยังมีการจัดแข่งขันระหว่างหมู่บ้านประมงด้วยกันอีกด้วย

อย่างไรก็ตาม กลุ่มคนหนุ่มที่จัดเป็นทีมฟุตบอลนี้มีการแยกออกเป็น 2 ทีม คือทีมที่มาจากกลุ่มบ้านบริเวณหน้าชายหาด และทีมจากหมู่บ้านที่เลขมัศยิดไปทางตะวันออก แต่ดูเหมือนว่าทีมฟุตบอลทั้งสองนี้จะเล่นด้วยกันไม่ได้ เนื่องจากต่างก็คิดว่าทีมตนเองเก่งกว่า และเล่นกันคนละสนาม

1.3 ความสัมพันธ์ระหว่างผู้นำท้องถิ่นกับชาวบ้าน

ผู้นำท้องถิ่นซึ่งมีบทบาทสำคัญสำหรับชาวทิวสนคือ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ในทางทฤษฎีแม้ว่าชาวบ้านจะเป็นผู้เลือกกำนันเองก็ตาม แต่ในทางปฏิบัติแล้วเจ้าหน้าที่อำเภอมีส่วนสำคัญในการกำหนดผู้ที่จะเป็นกำนัน ซึ่งบทบาทนี้มีมาตั้งแต่ช่วงทศวรรษ 1950 จนถึงปัจจุบัน (1991) เลขทีเดียว

ความสัมพันธ์ของบุคคลคู่นี้เป็นการใช้อำนาจในนามของรัฐกับชาวบ้าน เนื่องจากผู้นำท้องถิ่นเป็นบุคคลที่ต้องตอบสนองนโยบายของรัฐซึ่งสั่งกันมาเป็นทอด ๆ จากส่วนกลางจนถึงระดับตำบล กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน ฝ่ายปกครอง ชาวบ้านจึงมองบุคคลเหล่านี้ว่าเป็นคนของอำเภอ แม้ว่าจะอยู่ในหมู่บ้านก็ตาม ในระยะหลัง ๆ มีการแย่งชิงตำแหน่งกำนันตำบลกันมาก โดยปกติคนที่ใกล้ชิดผู้นำท้องถิ่นมักเป็นคนที่ได้รับประโยชน์กับโครงการต่าง ๆ ที่เข้ามาในหมู่บ้านก่อน ชาวบ้านคนอื่น ๆ และในหลายกรณีที่ผลประโยชน์ตกอยู่กับตัวผู้นำท้องถิ่นเอง

1.4 ความสัมพันธ์ระหว่างผู้นำศาสนากับชาวบ้าน

ผู้นำศาสนา ได้แก่ โต๊ะอิหม่าม คอเต็บ บิหลั่น โดยเฉพาะโต๊ะอิหม่าม ซึ่งเป็นผู้นำชาวบ้านในการทำละหมาด ณ มัสยิดประจำหมู่บ้านนั้น ชาวบ้านให้ความเคารพนับถือมาก “โต๊ะ” เรียกนำหน้าตำแหน่ง หรือถ้าเรียกนำหน้าชื่อใครจะแสดงถึงความเคารพ ปกดีผู้นำศาสนา

เหล่านี้เป็นกำลังสำคัญในการถ่ายทอดความรู้ทางศาสนาให้แก่เด็ก ๆ ในหมู่บ้าน มีการตั้งโรงเรียนสอนหรืออาจเรียนที่มัสยิด หรือไมก็ที่บ้าน การมีบทบาทในฐานะเป็นครูและผู้นำศาสนาด้วยจึงได้รับความเคารพเชิดถือ

นอกจากนี้โต๊ะอิหม่ามเองก็อยู่ในฐานะที่ต้องเป็นผู้ประกอบพิธีกรรมในโอกาสต่าง ๆ ด้วย เช่น งานแต่งงาน งานศพ หรือโอกาสที่เป็นวันสำคัญ ๆ ทางศาสนา

อนึ่ง เป็นที่น่าสังเกตว่าฐานะทางสังคมของผู้นำศาสนา นอกจากสูงกว่าชาวบ้านธรรมดาแล้ว ผู้นำทางศาสนาเหล่านี้ ยังมีฐานะทางเศรษฐกิจที่ดีกว่าชาวบ้านคนอื่น ๆ ด้วย

จากที่กล่าวมาเป็นช่วงทศวรรษ 1950 ที่ชาวบ้านให้ความเคารพนับถือผู้นำศาสนามาก ส่วนหนึ่งเป็นไปตามระเบียบประเพณีต่อกันมาช้านาน และเป็นเพราะชุมชนมีขนาดเล็ก การควบคุมทางสังคมและความผูกพันที่บุคคลมีต่อกันยังอยู่ในวงจำกัด

ในระยะตั้งแต่ปลายทศวรรษ 1970 เป็นต้นมาได้มีกระบวนการเผยแพร่พระธรรมคำสั่งสอนในศาสนาอิสลามในชื่อที่รู้จักกันทั่วไปว่า “อะวะหฺ” บุคคลกลุ่มนี้ส่วนใหญ่เป็นผู้ที่ได้รับการเรียนรู้ศาสนาจากประเทศในตะวันออกกลาง เช่น จากอียิปต์ ไคโร ซาอุดีอาระเบีย ในการสอนนั้นจะเวียนไปตามมัสยิดต่าง ๆ และชักชวนผู้ศรัทธาร่วมไปในการเผยแพร่คำสอนนั้นด้วย มีชาวบ้านจากชนบทจำนวนมากเข้าร่วมในกระบวนการนี้ด้วย

แนวทางคำสอนของกลุ่ม “อะวะหฺ” นี้ แตกต่างกันไปจากความรู้และการปฏิบัติตัวมาแต่เดิมของคนในท้องถิ่น ซึ่งรวมถึงคนแก่คนแก่และคนรุ่นกลางในหมู่บ้านทิวสนด้วย เช่นกัน ความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันในความเชื่อและการปฏิบัติอันเนื่องมาแต่ศาสนาเริ่มมีการปฏิบัติและศรัทธาความเชื่อที่แตกต่างกันออกไปตามสำนักที่ได้รับการอบรมเรียนรู้มา ความสามัคคีกลมเกลียวกันในหมู่บ้านอันเนื่องมาจากการอบรมเรียนรู้มา และจากความศรัทธาในศาสนา

ที่ปฏิบัติในแนวทางเดียวกันนั้นเริ่มถูกทดสอบด้วยหลักการความรู้ใหม่ ๆ ที่กลุ่ม “อะวะหฺ” นำเข้ามาเผยแพร่

ในขณะที่เดียวกันโต๊ะอิหม่ามคนปัจจุบันของบ้านทิวสนก็มีความประหลาดบางอย่างที่ชาวบ้านเห็นว่าไม่ถูกต้องซึ่งส่งผลต่อความเคารพนับถือของคนในหมู่บ้านด้วย

ถึงแม้ว่าศรัทธาความเชื่อเริ่มแตกต่างกัน พวกชาวบ้านที่เป็นลูกจ้างในเมืองก็ยังถือวันศุกร์เป็นวันสำคัญ และวันหยุดในรอบสัปดาห์ที่จะประกอบพิธีกรรมทางศาสนาตามความเชื่อของตนเหมือนที่เคยปฏิบัติสืบต่อกันมา

2. โครงสร้างทางเศรษฐกิจที่มีผลต่อความสัมพันธ์ทางสังคมของชุมชน

ประเด็นเรื่องการพัฒนาการทางเศรษฐกิจได้พูดถึงบ้างแล้วในหัวข้อที่ 2 แต่เพื่อให้เห็นภาพรวมของโครงสร้างทางสังคมอันเนื่องมาจากโครงสร้างทางเศรษฐกิจ จึงควรชี้ให้เห็นถึงกลุ่มอาชีพต่าง ๆ ของครัวเรือนในบ้านทิวสนปัจจุบัน (1992) ซึ่งแบ่งออกเป็น

2.1 กลุ่มผู้ทำประมงชายฝั่งและผู้แปรรูปสินทะเล เช่น กะปิ บูด ปลาแห้ง ปลาเค็ม เป็นต้น มีสัดส่วนของครัวเรือนที่ประกอบอาชีพนี้ประมาณ 3 ใน 4 ของครัวเรือนทั้งหมดหรือราว ๆ 75 %

2.2 กลุ่มผู้ประกอบการค้า คนที่ประกอบอาชีพค้าขายในหมู่บ้านมีหลายประเภท และขนาดของกิจการก็แตกต่างกันมาก อย่างไรก็ตามอาจจัดแบ่งออกเป็นกลุ่มย่อยได้ดังนี้

ก. กลุ่มผู้รับซื้อสัตว์น้ำ และผลิตภัณฑ์ที่แปรรูปจากสัตว์น้ำ คนกลุ่มนี้ได้แก่ผู้รับซื้อรายย่อย และ “เถ้าแก่” ซึ่งเป็นผู้รับซื้อรายใหญ่ในหมู่บ้าน ความแตกต่างระหว่างเถ้าแก่และผู้รับซื้อรายย่อยก็คือเถ้าแก่จะออกทุนให้แก่ชาวประมงในการทำกิน แต่ผู้รับซื้อรายย่อยรับซื้อแต่เพียงอย่างเดียว

สัดส่วนของคนที่อยู่ในกลุ่มนี้มีประมาณ 1% ของ

ทั้งหมดบ้าน

ข. **กลุ่มร้านค้าในหมู่บ้าน** ร้านค้าในหมู่บ้านเริ่มจากร้านน้ำชา-กาแฟ และสินค้าจากจิกทุกอย่างที่เป็นความต้องการในชีวิตประจำวันของชาวบ้าน (แบบร้านโชห่วยของคนจีน)

ปี 1956 มีร้านกาแฟ 4 ร้าน

ปี 1981 ขยายมาเป็น 9 ร้าน

และเมื่อเมษายน ปี 1992 มีร้าน 16 ร้าน ในจำนวนนี้มีร้านค้าที่เป็นตลาดสดขนาดเล็ก 7 ร้าน

สัดส่วนของผู้อยู่ในกลุ่มนี้ประมาณ 5%

ค. **กลุ่มผู้ค้าแร่** ผู้ประกอบการค้าแร่มีทั้งผู้ที่เร่ขายภายในหมู่บ้าน ซึ่งส่วนมากเป็นของกิน เช่น กล้วยทอด ข้าวต้มมัด ข้าวเกรียบปลา และไปเร่ขายนอกหมู่บ้าน ซึ่งมีทั้งขายอาหารสำเร็จรูปทั้งคาว-หวาน และเร่ขายของสดจำพวก ทุเรียน กล้วย กล้วย กล้วย หอย สินค้าที่คนกลุ่มนี้นำออกไปขายนอกหมู่บ้านนั้นก็ได้จากผลผลิตจากคนในหมู่บ้านด้วยกันเอง อาจรับจากร้านค้า และตามบ้านที่ทำขนมอาหารเพื่อขาย โดยผู้รับสินค้าเหล่านี้ไปขายจะได้รับส่วนแบ่งจากการขายร้อยละ 20

สัดส่วนของผู้อยู่ในกลุ่มนี้ในราว 3%

ง. **กลุ่มผู้ที่ทำอาหารลาว-หวาน** ส่งขายตามร้านค้าในหมู่บ้านหรือให้กลุ่มผู้ค้าแร่ คนกลุ่มนี้ไม่ได้เปิดร้านค้าของตนเอง แต่ทำของแล้วฝากคนอื่นขายให้เปอร์เซ็นต์ร้อยละ 20 ของที่ทำ อาจเป็น ข้าวต้ม ข้าวหมกไก่ ลักซอ (คล้าย ๆ ขนมจีนน้ำยา) ของหวานโดยมากเป็นขนมที่มีกะทิเป็นส่วนประกอบสำคัญ

สัดส่วนของผู้อยู่ในกลุ่มนี้ในราว 3% เช่นกัน

จ. **กลุ่มผู้เป็นตัวแทนจำหน่ายสินค้าจากแหล่งอื่น** กลุ่มนี้ได้แก่ผู้ที่รับซื้อสินค้านอกหมู่บ้าน (ร้านค้าในเมือง) แล้วมาเสนอขายให้แก่ชาวบ้านในระบบเงินผ่อน สินค้าที่จำหน่ายโดยมากเป็นพวกเสื้อผ้า โสร่งชาย-หญิง ผ้าตัดเสื้อ ผ้าขาวสำหรับตัดชุดละหมาด นอก

จากนี้ยังมีเครื่องประดับต่าง ๆ เช่น สร้อยทอง สร้อยข้อมือ สร้อยคอ ต่างหู แหวน กำไล และของใช้ในครัวเรือนประเภทหม้อเคลือบ ชุดจาน-ชาม กระปุกและพลาสติก บางครั้งผู้ขายอาจให้ผู้ซื้อรวมกลุ่มกันซื้อของในลักษณะการเล่นแชร์ โดยเก็บเงินรายวัน รายสัปดาห์ หรือรายสิบวัน แล้วแบ่งเงินของสินค้าแต่ละชนิดว่าถูกแพงเพียงใด ซึ่งราคารวมที่ผู้ซื้อผ่อนนี้สูงกว่าราคาเงินสด 2-3 เท่าตัว

ผู้ที่อยู่ในกลุ่มนี้มีทั้งเป็นตัวแทนอิสระในการซื้อสินค้ามาจำหน่ายเองและผู้ที่เป็นตัวแทนจากบริษัทห้างร้าน โดยการเสียค่าสมัครเป็นสมาชิก และรับสินค้าจากบริษัทมาจำหน่ายในหมู่บ้านด้วยระบบเงินผ่อนเช่นกัน สินค้าของผู้ที่เป็นตัวแทนบริษัทนี้มีหลากหลายทั้งเครื่องสำอาง ชุดนอนแบบต่างๆ ผ้าปูที่นอน-ปลอกหมอน ผลิตภัณฑ์จากพลาสติก ตัวแทนจากบริษัทห้างร้านนี้จะได้เปอร์เซ็นต์จากการขายร้อยละ 10-30 แล้วแต่ประเภทของสินค้า และยังได้สิทธิพิเศษจากยอดขายตามที่บริษัทกำหนดไว้ด้วย ประมาณว่าผู้ที่จัดอยู่ในกลุ่มนี้มีประมาณ 2%

2.3 **กลุ่มแรงงานรับจ้าง** คนกลุ่มนี้ไม่แน่นอนขึ้นอยู่กับโอกาสในการประกอบอาชีพ และฐานะทางเศรษฐกิจเดิมของครอบครัว โดยอาจแบ่งประเภทของการรับจ้างได้ดังนี้

ก. **กลุ่มรับจ้างเย็บอวน** มีทั้งชาย-หญิง แต่ส่วนใหญ่เป็นหญิงอายุตั้งแต่ 30 ปีขึ้นไป ชาวบ้านบอกว่า “คนสาว ๆ ทำไม่เป็น” โดยมากจึงเป็นคนที่มีการครอบครัวแล้ว คนกลุ่มนี้ออกไปรับจ้างเย็บอวนตามแพปลาของเจ้าแก้มเมืองหรือไม่กี่ตามบริษัทที่มีเรืออยู่ในกิจการด้วย โดยทำทุกวันยกเว้นวันศุกร์ และได้ค่าจ้างอัตราวันละ 60-80 บาท คนกลุ่มนี้อยู่ในราว 10% ของครัวเรือนในบ้านทิวสน

ข. **กลุ่มรับจ้างคัดปลาที่สะพานปลา** เป็นหญิงล้วนและมักเป็นเด็กสาว ๆ โดยมีรถบรรทุกขนาดกลางเข้ามารับ-ส่งถึงในหมู่บ้าน เวลาทำงานไม่แน่นอนขึ้นอยู่กับ

เวลาที่เรือเข้าเทียบท่า และขึ้นกับปริมาณปลาที่จับได้ ค่าจ้างคิดเป็นห้อง (ห้องเรือ) ห้องใหญ่ได้ 25 บาท ขนาดกลาง 20 บาท และห้องเล็ก 15 บาท ค่าจ้างที่หญิงกลุ่มนี้จะได้จึงขึ้นอยู่กับปริมาณปลาที่จับได้ จะอยู่ในราว 50-100 บาทต่อครั้ง

มีหญิงสาวออกไปทำงานนี้กันมากในราว 12% ของครัวเรือนทั้งหมด

ค. กลุ่มกรรมกรทั่วไป กลุ่มนี้เป็นชายล้วนในวัยต่าง ๆ ได้แก่ พวกที่ขี่สามล้อรับจ้าง กรรมกรก่อสร้าง ยามตามบริษัทต่าง ๆ ยามตามโรงเรียน คนงานเทศบาล ลูกจ้างชั่วคราวในหน่วยงานของรัฐ รวมทั้งลูกเรือประมงขนาดกลาง-ใหญ่

ประมาณว่ามีคนอยู่ในกลุ่มนี้ราว ๆ 8-9%

ง. กลุ่มผู้อพยพแรงงาน มีทั้งชายและหญิง ส่วนใหญ่เป็นกลุ่มที่ไปรับจ้างทำงานอยู่ในประเทศมาเลเซีย ในอดีต (ก่อนปี 1980) เป็นการจ้างงานเพื่อเกี่ยวข้าว ตัดหรือกรีดยาง แต่ปัจจุบันเป็นงานก่อสร้าง ผู้หญิงที่ไปมักเป็นหญิงหม้าย (ผู้หญิงที่ยังไม่ได้แต่งงานก็มีบ้าง) โดยผู้หญิงเหล่านี้ไปทำงานเป็นลูกจ้างในร้านอาหาร เป็นคนรับใช้ในบ้าน คนกลุ่มนี้จะไป-กลับระหว่างประเทศแล้วแต่จังหวะกับโอกาสของงาน เมื่อพอจะเก็บเงินได้บ้างก็เลิกทำงาน หรือเมื่อหมดงานก็จะกลับมาประกอบอาชีพเดิมที่เคยทำอยู่ในหมู่บ้านต่อไป

2.4 กลุ่มผู้เพาะเลี้ยง หมายถึงกลุ่มที่เพาะเลี้ยงสัตว์เพื่อขาย เช่น ผู้เลี้ยงเป็ดไข่ เป็ดเนื้อ ผู้เลี้ยงโค และทำนาทุ้ง เป็นต้น ผู้เลี้ยงเป็ดไข่และทำนาทุ้ง มักเป็นเจ้าแก่ในหมู่บ้าน ส่วนผู้เลี้ยงโค แม้ว่าจะไม่ใช่เป็นปลุศัตว์ขนาดใหญ่ แต่กลุ่มนี้เป็นกลุ่มคนทั่ว ๆ ไปในหมู่บ้าน ที่การเลี้ยงไก่ไม่ใช่เพื่อทำนอย่างในอดีต แต่เป็นส่วนหนึ่งของการออมที่สามารถแปรเป็นเงินได้ทุกเมื่อที่ต้องการ จำนวนโคที่เลี้ยงมีตั้งแต่ 2 ตัวขึ้นไปจนถึงเป็นฝูง

สัดส่วนผู้ประกอบการอาชีพนี้มีประมาณ 4%

2.5 กลุ่มผู้เพาะปลูก คนกลุ่มนี้อาจเป็นทั้งผู้ที่มีอาชีพในกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งทีกล่าวมาแล้ว แต่ขณะเดียวกันก็มีส่วนยาง สวนผลไม้ (มังคุด ลองกอง ทุเรียน เงาะ) อยู่ถิ่นอื่น เช่นยะหา บ้านนังสตาร์ เบตง สุคริรินทร์ การทำสวนของคนกลุ่มนี้เป็นลักษณะที่ไปดูแลเป็นครั้งคราวเท่านั้น แต่ก็มีบ้างที่ไปทำสวนยางกันทั้งครอบครัว และบ้านที่ทิวสนก็ปิดตายไว้ชั่วคราว ในยุคแห่งการสูญเสียมีชาวประมงจำนวนมากที่ทิ้งอาชีพดั้งเดิมของตัวเองไปหาที่ทำงานในเขตที่ลึกเข้าไปในป่า ประมาณว่าคนกลุ่มนี้อยู่ราว 10-15% ของครัวเรือนในบ้านทิวสน

2.6 กลุ่มที่ดิ้นรนชีพด้วยการกะเทาะเปลือกเม็ดมะม่วงหิมพานต์ การกะเทาะเม็ดมะม่วงหิมพานต์นี้มีขั้นตอนในการทำที่เสียเวลามาก ต้องตากเม็ดมะม่วงให้แห้ง คั่วกับทรายให้สุกก่อนที่จะนำมากะเทาะเปลือกออก และขูดเยื่อที่ติดเม็ดในออกอีก ปกติเจ้าแก่นหุบบ้านจะเป็นผู้รับซื้อเม็ดมะม่วงและให้ชาวบ้านมารับไปทำมะม่วงหิมพานต์นี้มีเป็นช่วง โดยเฉพาะในราวเดือนเมษายน-พฤษภาคม ของทุกปี จะเป็นช่วงที่มะม่วงหิมพานต์ออกดอก-ผล ในอดีตเมื่อ 15 ปีก่อน ชาวบ้านทิวสนโดยเฉพาะผู้หญิงและเด็ก (หญิง) ทำงานนี้กันมาก แต่ปัจจุบันที่โอกาสในการหางานอื่นทำมีมากขึ้น จำนวนคนทำเม็ดมะม่วงหิมพานต์มีน้อยลง แต่ก็ยังมีทำกันอยู่ในราว 5-6% ของครัวเรือนในบ้านทิวสน

2.7 กลุ่มที่ใช้วิชาชีพ หมายถึงกลุ่มคนที่ต้องใช้วิชาความรู้เฉพาะเรื่อง ซึ่งอาจได้มาด้วยการเรียน หรือด้วยการฝึกฝนตนเองและจากประสบการณ์ทำงานในอดีต คนกลุ่มนี้ได้แก่ ช่างตัดเย็บเสื้อผ้า (โดยเฉพาะเป็นหญิง) ช่างซ่อมรถ ช่างเหล็ก ช่างต่อเรือท้ายคุด ช่างสร้างบ้าน ช่างไม้ เป็นต้น คนกลุ่มนี้ยังมีไม่มากนักประมาณ 3% ของครัวเรือน

กลุ่มบุคคลที่กล่าวมาทั้งหมดนี้ ไม่สามารถแยกออกจากกันอย่างเด็ดขาดได้ เพราะมีคนจำนวนมากที่ไม่อาจ

จัดอยู่แต่เพียงกลุ่มเดียวได้ กลุ่มบุคคลเหล่านี้ต่างก็ต้องพึ่งพิงซึ่งกันและกัน **ทั้งในทางเศรษฐกิจและสังคม** โดยมีความสัมพันธ์ทั้งในระดับเดียวกันและต่างระดับ

เมื่อมองย้อนไปในอดีต สมัยที่บ้านทิวสนยังใช้เรือกอและ และทำประมง สภาพเศรษฐกิจขณะนั้นเกื้อหนุนให้กลุ่มลูกเรือต้องร่วมทั้งทุนและแรงงานในการทำมาหากิน การทำนามีบ้างเพื่อไว้กิน แต่เมื่อการทำประมงให้รายได้ที่ดีกว่า การทำนาก็ค่อย ๆ ลดความสำคัญลงไป แรงงานในครอบครัวที่เคยช่วยทำนาก็เปลี่ยนมาเป็นลูกเรือที่ร่วมทุนกันโดยมิได้มีพื้นฐานความสัมพันธ์ทางเครือญาติ **แต่ใช้เกณฑ์ความสามารถ ความขยันขันแข็งอดทนในการทำงานกลางทะเล ชาวทิวสนในขณะนั้น (ช่วงทศวรรษ 1950) ไม่ค่อยมีความแตกต่างในเชิงอาชีพมากนัก**

การที่เรือกอและได้เปลี่ยนแปลงโฉมมาเป็นเรือท้ายตัดเพื่อติดเครื่องยนต์เรือทำให้รูปแบบการทำกินส่งผลต่อความสัมพันธ์ของคนในบ้านทิวสนด้วย โดยที่ลักษณะการเป็นเจ้าของร่วมกันอย่างเรือกอและหมดไป ความสัมพันธ์ของกลุ่มลูกเรือกอและเดิมค่อย ๆ แตกกลุ่มไป เนื่องจากเรือมีขนาดเล็ก คริวเรือนสามารถเป็นเจ้าของเองได้ ขณะเดียวกันทุกครัวเรือนมิใช่จะเป็นเจ้าของเรือท้ายตัดได้เหมือนกันหมด เนื่องจากยังมีความแตกต่างในฐานะทางเศรษฐกิจอยู่ จึงเป็นช่องทางให้ “เจ้าแก” ซึ่งเป็นคนในหมู่บ้านด้วยกันออกทุนให้ชาวประมงในการต่อเรือ **ซื้อเครื่องยนต์เรือ ซื้ออวน** อย่างใดอย่างหนึ่ง (เมื่อก่อนชาวประมงมีอวนคนละ 2 หัว ก็ออกเรือได้ เพราะลูกเรือทั้งหมด 14-18 คน มีอวนคนละ 2 หัว นำมาต่อเข้าด้วยกันก็เป็นอวนที่มีความยาวมากพอ) **โดยมีข้อแม้ว่าผลผลิตที่จับได้ทั้งหมดจะขายให้คนอื่นไม่ได้ต้องขายให้เจ้าแกที่ออกทุนให้เท่านั้น** ตัวเจ้าแกเองก็มีเครือข่ายการค้ากับคนจีนที่ตลาดในเมือง จึงมั่นใจที่จะนำสินทะเลทั้งหลายที่ชาวประมงจับได้ส่งขายในเมือง โดยคนตรากรับซื้อจากลูกน้องที่ออกทุนให้และไปขายต่อในตลาดด้วยราคาที่สูง

กว่า การค้าจึงขยายตัวมากขึ้นเรื่อย ๆ ซึ่งอาจเป็นเพราะประชากรที่เพิ่มขึ้น และแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 4 ส่งผลต่อการลงทุนตั้งโรงงานแปรรูปสัตว์น้ำมากขึ้น จึงเป็นช่องทางให้เกิดผู้ค้ารายย่อยเพิ่มขึ้นในหมู่บ้าน ไม่ใช่เฉพาะรับซื้อสัตว์น้ำจากชาวประมงเท่านั้น แต่ยังมีแม่ค้าแม่ขายที่เปิดร้านค้าเล็ก ๆ รวมทั้งพวกที่ขายขนม ทำอาหารส่งไปขายที่ร้านค้าในเมืองด้วย

เจ้าแกมิได้เป็นเพียงออกทุนให้ชาวประมงหาเครื่องมืออุปกรณ์ในการทำกินเท่านั้น แต่ยังมีอำนาจตลาดมาขายให้แก่ชาวบ้านด้วย ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นข้าวสาร ผลไม้ตามฤดูกาล และที่สำคัญคือน้ำมันดีเซลที่ใช้กับเครื่องยนต์เรือ

ความสัมพันธ์ระหว่างเจ้าแกกับชาวประมงในหมู่บ้านจึงมีลักษณะเป็นการอุปถัมภ์ และเป็นความสัมพันธ์ที่ไม่เท่าเทียมกัน เจ้าแกจะไม่ทวง “ทุน” คืน ตราบโคที่ชาวประมงยังคงออกเรือและมีผลผลิตส่งสม่ำเสมอ แต่ถ้าชาวประมงคนใดไม่ออกเรือหลายวัน หรือรู้ว่าออกเรือแต่ไม่นำผลผลิตมาส่ง เจ้าแกก็จะโกรธและใช้วาจาไม่สุภาพทันที

ในความเป็นหมู่บ้านชนบทเล็ก ๆ ชาวบ้านทุกคนรู้จักซึ่งกันและกันดี ความเป็น**ส่วนตัว**แบบคนเมืองหาได้ยาก เครือข่ายของเจ้าแกในหมู่บ้านมีมาก เนื่องจากส่วนใหญ่ล้วนใช้ “ทุน” ของเจ้าแก**ในรูปแบบใดรูปแบบหนึ่ง** ในการออกเรือ ดังนั้นจึงเป็นการยากมากหากลูกน้องคนใดจะหลบเลี่ยงไม่ส่งผลผลิตให้เจ้าแก

การนำเทคโนโลยีในการจับสัตว์น้ำเข้ามาในหมู่บ้าน ไม่ว่าจะเป็นวิธีการจับ เครื่องยนต์เรือที่**เพิ่มกำลังแรงขึ้นเรื่อย ๆ** และการทำประมงซึ่งต้องใช้**ทุนสูงขึ้น** มีผลทำให้กลุ่มชาวประมงที่ยากจนตามไม่ทัน และการที่เทคนิควิธีการมีประสิทธิภาพขึ้น ความอุดมสมบูรณ์ของสัตว์น้ำในทะเลเริ่มร่อยหรอลง ทำให้ชาวประมงที่มีเครื่องมือที่เล็กกว่าไม่สามารถดำรงชีพกับประมงได้อีกต่อไป จึงมีชาว

ประมงจำนวนหนึ่งต้องทิ้งอาชีพนี้ไปและกลายมาเป็นกรรมกรรับจ้างในเมือง ไม่ว่าจะเป็นคนจับสามล้อ แรงงานก่อสร้าง ยามบริษั หรือออกไปขายแรงงานที่ประเทศมาเลเซีย

สำหรับผู้หญิงนั้น ตามประเพณีวัฒนธรรมแต่เดิมผู้หญิงในหมู่บ้านต้องอยู่กับเหย้าเฝ้ากับเรือน โดยเฉพาะหญิงโสด แต่ด้วยเศรษฐกิจที่บีบรัดตัวและโอกาสของงานเปิดให้ ตลอดจนค่านิยมของชาวทิวสนเองเริ่มเปลี่ยนไป จึงยอมให้ลูกสาวของคนออกมาทำงานนอกหมู่บ้านกันมากขึ้น การที่ผู้หญิงมีรายได้อันเกิดจากน้ำพักน้ำแรงของตัวเอง จึงเท่ากับเป็นการเปิดโลกทัศน์ของสตรีให้กว้างขึ้น มีความมั่นใจและพร้อมที่จะตัดสินใจด้วยตัวเองมากขึ้น

เมื่อถึงจุดนี้จึงเห็นได้ว่าหมู่บ้านทิวสนค่อย ๆ มีความหลากหลายเชิงอาชีพมากขึ้นเรื่อย ๆ นับแต่ขึ้นทศวรรษ 1970 เป็นต้นมา เกิดคนกลุ่มใหม่ ๆ ขึ้นในหมู่บ้าน ซึ่งแต่ก่อนไม่มี เช่นพวกนายหน้าค้าที่ดิน จากกรณีที่ที่ดินมีราคาแพง ชาวทิวสนต้องการขาย แต่เครือข่ายความสัมพันธ์กับคนนอกหมู่บ้านมีจำกัด เปิดโอกาสให้ผู้นำท้องถิ่นบางคน รวมทั้งเจ้าหน้าที่ของรัฐทำในนามของ “การพัฒนาท้องถิ่น” เข้ามาเป็นตัวกลางให้เกิดการซื้อขายที่ดินในหมู่บ้านขึ้น

อาชีพที่ใช้ความรู้และทักษะที่ต้องผ่านการฝึกฝนก็เริ่มมีมากขึ้นในหมู่บ้าน เช่น ช่างเหล็ก ช่างตัดเย็บเสื้อผ้า ช่างเย็บหมวกและผ้าคลุมศีรษะของสตรี ช่างตัดผม ช่างกลุ่มนี้มีจำนวนมากขึ้นในหมู่บ้าน

ความหลากหลายในอาชีพของชาวทิวสน ทำให้เห็นความแตกต่างในฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมได้ชัดเจนขึ้น ความแตกต่างอย่างมีรูปแบบที่เห็นได้ชัดเจนจากการมีเรือประมงที่มีประสิทธิภาพ มีรถกระบะ มีรถมอเตอร์ไซด์ และบ้านเรือนที่ปลูกใหม่ใหญ่กว่าเดิม ซึ่งผิดจากอดีตถึงแม้ว่าฐานะทางเศรษฐกิจจะแตกต่างกัน แต่ก็ยังต้องทำนาหรือออกเรือเหมือน ๆ กัน และไม่มีวัตถุที่เป็นตัว

บ่งชี้ได้ชัดเจนเหมือนปัจจุบัน

4. การเปลี่ยนแปลงเรื่องความเชื่อและค่านิยม

ความเชื่อและค่านิยมเป็นเรื่องของความคิดจิตใจ แต่แสดงออกให้เห็นในการปฏิบัติตัวในเรื่องต่าง ๆ ค่านิยมเป็นส่วนที่แสดงถึงความมุ่งหวังของชีวิต ทั้งสองกรณีนี้ผู้วิจัยประเมินและวิเคราะห์จากคำพูด การกระทำ ของชาวบ้านทิวสน จากข้อมูลเท่าที่มีอยู่ แสดงให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในประเด็นต่าง ๆ ต่อไปนี้

1. ค่านิยมในการบริโภค และการนิยมวัตถุสิ่งของ เครื่องใช้ต่าง ๆ ได้รับการเน้นย้ำและมีการแข่งขันกันสูงมาก การขยายตัวทางการค้าการพาณิชย์ ประกอบกับระบบการขายของระบบเงินผ่อนมีส่วนอย่างสำคัญที่ทำให้ชาวบ้านสามารถซื้อสินค้าต่าง ๆ ได้ ถึงแม้ว่ามีเงินสดเพียงเล็กน้อย ค่านิยมในเรื่องนี้เห็นได้ชัดเจนจากการที่ชาวบ้านแข่งขันสร้างบ้านหลังใหม่ที่ใหญ่กว่าเดิม การซื้อรถยนต์ใช้ เครื่องใช้ในบ้าน ทั้งเครื่องใช้ไฟฟ้าชนิดต่าง ๆ

การเน้นวัตถุนิยมทำให้ต้องแสวงหาเงินให้ได้มากขึ้น ความร่ำรวยเป็นยอดปรารถนาของคนส่วนใหญ่ ในการค้าขายก็มีการหาเงินกันถึงเพื่อให้ค้าขายดี หรือมีของคลังเพื่อจะช่วยให้ทำมาค้าคล่อง แม้แต่ในหลักการทางศาสนาอิสลามที่การรับดอกเบี้ยถือว่าเป็นบาปนั้น มาถึงยุคแห่งการพัฒนา ก็มีการกินดอกเบี้ย เพราะ “บาปมันมองไม่เห็น”

2. การยอมให้สตรีโสดออกไปทำงานนอกหมู่บ้านกันมากขึ้น ซึ่งเดิมสตรีมุสลิมเมื่อเริ่มย่างเข้าสู่วัยสาว พ่อแม่ก็จะให้อยู่แต่ในบ้าน ช่วยเหลือดูแลงานบ้านการเรือนเพื่อเตรียมตัวแต่งงานมีเหย้าเรือนของตนเอง เมื่อขึ้นทศวรรษ 1970 ความคิดที่จะเก็บลูกสาวไว้แต่ในบ้านก็ค่อย ๆ เปลี่ยนไปด้วยสภาพเศรษฐกิจที่บีบรัดตัวมากขึ้น ประกอบกับการขยายตัวของอุตสาหกรรมแปรรูปสัตว์น้ำที่เพิ่มมากขึ้น เปิดโอกาสให้มีการจ้างงานสตรีเข้าทำงานในโรงงาน รวมทั้งการขยายตัวอย่างรวดเร็วของเรือประมง

ใหญ่ สตรีในหมู่บ้านจึงออกไปทำงานคัดปลาตามแพปลา มากขึ้น ซึ่งลักษณะของงานเปิดโอกาสให้ใกล้ชิดกับผู้ชาย มากขึ้นด้วย สตรีในหมู่บ้านหลายรายได้แต่งงานกับหนุ่ม ที่พบกันที่แพปลา

นอกจากนี้ยังมีสตรีที่ออกไปทำงานไกลถึงประเทศ มาเลเซียด้วย โดยมีเครือข่ายที่รู้จักกันอยู่ก่อนชักชวนกัน ไปทำงาน การออกไปทำงานนอกหมู่บ้านนี้ ชาวบ้านให้ เหตุผลว่า “อยู่หมู่บ้านได้ยังไง ตามนี้ไม่มีงานอะไรให้ผู้หญิง ทำ”

3. การวางแผนครอบครัว เป็นที่ทราบกันดีในหมู่ ผู้ที่ทำงานอนามัยแม่และเด็กในพื้นที่ที่ประชากรส่วนใหญ่ เป็นมุสลิม การวางแผนครอบครัวซึ่งชาวบ้านส่วนใหญ่ เรียกว่าการคุมกำเนิดขัดกับหลักการในศาสนา ถึงกระนั้น ก็ตามสตรีเริ่มหันมาใช้การวางแผนครอบครัวมากขึ้น จาก ข้อมูล กชช.2 ค สำหรับบ้านทิวสน มี 77 รายในปี 1986 เพิ่มขึ้นเป็น 100 รายในปี 1990 จากข้อมูลในงานสนามบาง รายถึงกับมีการทำหมันซึ่งเป็นการคุมกำเนิดชนิดถาวร โดย ให้เหตุผลว่า “มันไปไม่รอด ถ้ามีลูกเยอะ”

4. การแพทย์พื้นบ้าน ในช่วงทศวรรษ 1950 ซึ่ง การสาธารณสุขยังเข้าไม่ถึงหมู่บ้าน ชาวบ้านช่วยตัวเองโดย การใช้แพทย์พื้นบ้านที่มีพิธีกรรมเป็นส่วนประกอบ ต่อมา เมื่อมีสถานีอนามัยเข้ามาในหมู่บ้านการรักษาแบบเดิมก็ลด ความสำคัญลงไป อย่างไรก็ตามยังมีโรคบางประเภทที่

ชาวบ้านยังคงรักษาด้วยหมอบ้านอยู่ เช่น อาการที่เกี่ยวกับ ประจำเดือนของสตรี กระจุกหัก

5. การเลี้ยงดูทารก เด็กแรกเกิดจะมีการผูกฝ้าย ที่คอและข้อมือที่ชาวบ้านเรียกว่า “ดาลี จีจิง” เพื่อป้องกันไม่ให้เด็กร้องแงงและเจ็บไข้ ฝ้ายที่วางนี้จะต้องมีการ สวดทำพิธีก่อนผูกด้วย การปฏิบัติเช่นนี้ไม่มีอีกแล้ว แต่ “คนแต่ก่อนมันเชื่อ” เข้าใจว่าเป็นเพราะการสาธารณสุข เข้าถึงชาวบ้านได้มากขึ้น ประกอบกับชาวบ้านเองมีความ รู้มากขึ้น

6. ความเชื่อในศาสนา แม้จะยังคงศรัทธาใน ศาสนาเหมือนเดิม แต่การปฏิบัติตัวตามหลักการในศาสนา เริ่มมีความแตกต่างกันมากขึ้น ทั้งนี้เพราะกระบวนการเผย แพร่พระธรรมคำสั่งสอนในศาสนาอิสลาม ในชื่อที่รู้จักกัน ทั่วไปว่า “คณะหี” มีส่วนอย่างสำคัญ เนื่องจากบุคคล กลุ่มนี้ส่วนใหญ่เรียนรู้ศาสนาจากประเทศในตะวันออก กลาง จึงแตกต่างไปจากความรู้และการปฏิบัติตัวมาแต่เดิม ของคนในท้องถิ่น

นอกจากนี้การปฏิบัติตามหลักศาสนาก็เริ่มคลาย ความเคร่งครัดลงไป แต่ทั้งนี้เป็นในระดับบุคคลมากกว่า ที่จะเป็นเรื่องทั่ว ๆ ไป เช่นเด็กหนุ่ม ๆ ในหมู่บ้านไม่ เคร่งครัดการอดอาหารในเวลากลางวันช่วงเดือนถือศีลอด การดื่มสุราของผู้ใหญ่บ้าน เป็นต้น

เอกสารอ้างอิง

Fraser, Thomas M., Rsembilan. 1960. A Malay Fishing Village in Southern Thailand Ithaca. New York : Cornell University Press.
 ———. 1966. Fishermen of South Thailand the Malay Villagers. New York : Holt, Rinehart and Winston, Inc.